

«Laget rundt eleven»

En kvalitativ studie om hvordan rektor håndterer praktiseringen av opplæringslovens kapittel 9A

Marlene Wammer & Per-Arne Wilhelmsen

UTLED4090

120 studiepoeng

Universitetet i Oslo

Instituttet for lærerutdanning og skoleforskning

Innholdsfortegnelse

Forord	4
Sammendrag	5
1 Introduksjon	7
1.1 Bakgrunn for oppgavens tema	7
1.2 Delpliktene	9
1.2.1 Plikt til å følge med	10
1.2.2 Plikten til å gripe inn	10
1.2.3 Plikten til å varsle	10
1.2.4 Plikt til å undersøke	10
1.2.5 Plikt til å sette inn tiltak.....	11
1.3 Problemstilling og forskningsspørsmål	11
1.4 Oppgavens struktur	12
2 Tidligere forskning	13
2.1 Innledning	13
2.2 Forskningsartikler og rapport	13
2.2.1 Forskningsartikler.....	13
2.2.2 Novarapporten	16
2.2.3 LEX-EL-prosjektet.....	17
2.3 Loven og aktivitetspliktens funksjon	18
2.4 Oppsummering	19
3 Teoretisk rammeverk og analytiske begreper	20
3.1 Innledning	20
3.2 Dilemmateori	20
3.2.1 Styringsdilemma og lojalitetsdilemma	21
3.3 Krysspress	22
3.4 Profesjonelt skjønn	23
3.4.1 Organisasjonsprofesjonalitet og yrkesprofesjonalitet.....	23
3.4.2 Organisasjonsrutiner.....	24
3.5 Oppsummering	26
4 Metodisk tilnærming	27
4.1 Innledning	27
4.2 Kvalitativt forskningsintervju	28
4.2.1 Gjennomføring av intervju	28
4.3 Kontekst	30
4.3.1 Casestudier	30
4.3.2 Casestudie med bruk av intervju som forskningsmetode	31
4.4 Utvalg	31
4.4.1 Snøballmetoden	33
4.4.2 Motivasjon.....	34
4.4.3 Intervjuobjektene.....	34
4.5 Vitenskapsteoretisk tilnærming	35
4.6 Transkripsjon av intervjuene	36
4.6.1 Organisering og bearbeidelse av data.....	36
4.6.2 Fargekoding.....	36
4.7 Kvaliteten på studien	39
4.7.1 Validitet	39
4.7.2 Reliabilitet	40
4.7.1 Etske betraktninger.....	40

4.8	Forskernes arbeid og ståsted	41
4.9	Oppsummering	42
5	Presentasjon av funn og analyse	43
5.1	Innledning	43
5.2	Beskrivelse av skole- og ledelsesstruktur.....	44
5.3	Skolelederens ansvar i 9A-saker	45
5.4	Skolens praktisering av §9A-4 i opplæringsloven	48
5.5	Skolens erfaringer i arbeid med lovverkets krav	54
5.6	Oppsummering	58
5.6.1	Tydelig ansvarsfordeling	58
5.6.2	Økt dokumentasjon.....	59
5.6.3	Laget rundt eleven	59
6	Drøfting	61
6.1	Skolelederens ansvar og lærerens ivaretagelse i kapittel 9A-saker	62
6.2	Skolens praktisering og elevens stemme.....	65
6.3	Skolens erfaring og skole-hjem samarbeid	67
6.4	Oppsummering av drøftingen	69
7	Konklusjon	70
8	Implikasjoner.....	72
8.1	Implikasjoner for ledelse	72
8.2	Implikasjoner for videre forskning.....	73
9	Litteraturliste.....	74
10	Vedlegg	78
10.1	Vedlegg 1: «Informasjon om de ulike informantene»	78
10.2	Vedlegg 2: «Utvalg fra dataanalysen»	78
10.3	Vedlegg 3: «Intervjuguide: rektor»	80
10.4	Vedlegg 4: «Intervjuguide: lærer».....	81
10.5	Vedlegg 5: Søknadskjema til NSD, SIKT	83
10.6	Vedlegg 6: Behandling av personopplysninger.....	83
10.7	Vedlegg 7: «Samtykkeskjema».....	84

Forord

Denne masteroppgaven har blitt til gjennom en lang, spennende og krevende prosess. Vi er to studenter som skriver sammen, og vi startet på masterstudiet i Utdanningsledelse på Instituttet for lærerutdanning og skoleforskning (ILS), høsten 2019. Vi begge hadde samarbeidet ved tidligere arbeidskrav og eksamener, så vi visste at det var et godt utgangspunkt for et godt og solid samarbeid. Videre før masteroppgaven, samarbeidet vi om et arbeidskrav innenfor samme felt som masteroppgaven, hvor vi gjorde oss noen nyttige erfaringer i forhold til hvordan bruke diktafon-app, gjennomføre et semistrukturert intervju og selve samarbeidet. Da fikk vi også fin innsikt i transkriberingen av intervju og det å analysere data med tanke på teoretiske perspektiver. Begge bestemte seg tidlig for å skrive en oppgave som handlet om «juss i skolen», og kapittel 9A har vært en stor del av arbeidshverdagen til oss begge. Vi ønsket en praksisnær masteroppgave, og bestemte oss derfor ganske raskt for å samarbeide for å finne ut mer om rettsliggjøringen i skolen. Dette er et tema vi begge synes er spennende, og ser også behovet for mer forskning på dette temaet med flere ulike vinklinger. Ettersom at opplæringsloven ble endret i 2017, tenkte vi det ville være spennende å få frem hvilke erfaringer skoleansatte og skoleledere har gjort seg for å arbeide for at alle har det bra i skolen, elever som ansatte.

Videre vil starte med å takke de fire informantene i oppgaven for å ha bidratt til å samle inn viktig informasjon gjennom å ha deltatt i intervju i en ellers travel skolehverdag. Det var veldig spennende å få muligheten til å få innsikt i deres arbeidshverdag og erfaringer rundt rettsliggjøringen av skolen.

Vi vil også gi en stor takk til vår veileder Jeffrey Hall, som har stått i med oss i tykt og tynt da vi jobbet med denne oppgaven. Vi har fått god veiledning og hjelp til å kunne dra dette i land etter ett års tid med arbeid med denne masteroppgaven. Videre vil vi også sende en stor takk til familie og venner som har bidratt med å holde motivasjonen oppe, kommet med oppmuntrende ord og har gitt gode råd i prosessen med å gjennomføre masteroppgaven vår.

Sammendrag

Formålet med vår masteroppgave er å sette søkelys på hvordan kravene i opplæringsloven kapittel 9A, og da særlig §9A-4, blir ivaretatt av ledere og lærere i skolen gjennom ulike perspektiver ut ifra forskningsspørsmålene våre, etter at opplæringsloven i 2017 ble endret. Vi vil i det følgende redegjøre for vår problemstilling samt relevant forskning på dette feltet som vi opplever som relevant til videre arbeid med masteroppgaven. Ut ifra dette har vi brukt problemstillingen: *Hvilke dilemmaer kan rektor møte i arbeidet med elevens individuelle rett til et trygt og godt skolemiljø?*

For å forstå hvilke utfordringer en rektor står i med sitt arbeid med å sikre den enkelte elevs rett til et trygt og godt skolemiljø, tar vi utgangspunkt i et dilemmaperspektiv. Dilemma er ifølge Larry Cuban (1992) et problem som ikke kan løses, men som kommer tilbake igjen og igjen. Rektor blir stadig utsatt for krysspress (Møller, 2004). Et eksempel på krysspress kan være at rektor må ha streng budsjettdisiplin samtidig som det skal drives en god og utviklende skole for alle elever. For å håndtere dilemmaene har vi kommet inn på det å ha gode organisasjonsrutiner og internkontroll i arbeid med skolemiljø (Møller & Ottesen, 2016). Det å utøve profesjonelt skjønn er et viktig fokus i arbeidet med skolemiljø. Organisasjonsprofesjonalitet og yrkesnasjonalitet bidrar til utøving av det profesjonelle skjønn (Møller & Ottesen, 2016).

Studiene for tidligere forskning tar for seg noen anbefalinger i arbeid med skolemiljø. I LEX-EL-prosjektet kom det fram at det er viktig å styrke den rettslige kompetansen og det profesjonelle skjønn til skoleledere (Møller, 2017). Det å styrke kompetansen til skoleledere og drive en god rekontekstualiseringsprosess på egen skole er andre anbefalinger. (Mausethagen, 2019). Rektor må ta ansvaret for å lede arbeidet med regeletterlevelse ut fra konteksten på egen skole i samarbeid med personalet.

Videre i metodekapittelet har vi gjort rede for valg av det kvalitative forskningsintervju som metode, og hvorfor denne metoden passet godt til vår oppgave. Bakgrunnen for valg av forskningsmetode falt på det kvalitative forskningsintervju med case som grunnlaget for et semistrukturert intervju. Da vi skulle komme frem til intervjuobjektene brukte vi strategisk utvalg og snøballmetoden. Deretter har vi lagt frem hvordan vi har behandlet datamaterialet i forhold til transkripsjonen og kort om analysedelen. For å styrke studiens kvalitet har vi tatt

for oss validitet og reliabilitet, hvor målet har vært å legge vekt på gyldighet og pålitelighet, og hva vi har gjort for å sikre oppgaven vår. Deretter har vi fremmet vår refleksjon rundt arbeidet som forsker og om hva masteroppgaven mulig kan bidra med.

I funn- og analysekapittelet satte vi søkelys på at begge skolene hadde mye tilfelles når det gjelder håndteringen, oppfølgingen og erfaringene med aktivitetsplanene. Hovedfunnene vi endte på var tydelig ansvarsfordeling, økt dokumentasjon og at laget rundt eleven er viktig. Disse hovedfunnene har vi videre drøftet opp mot til teoretiske perspektivene. Vi har sett på hvordan rektor håndterer ulike dilemmaer som oppstår i skolen med tanke på å ivareta lærere, hvordan håndtere praktiseringen av aktivitetsplanene og samarbeidet mellom skole og hjem.

Avslutningsvis i konklusjonsdelen har vi kommet frem til ett sentralt funn som tyder på at rektor opplever økt dokumentasjonskrav og tidsbruk i arbeid med skolemiljø og aktivitetsplaner. Som et resultat av dette kan det å følge opp personalet og utviklingsarbeid fort oppleves som et dilemma for rektor.

1 Introduksjon

1.1 Bakgrunn for oppgavens tema

Vi har i denne masteroppgaven vært to studenter som har samarbeidet om å skrive oppgaven. Masteroppgaven vil blant annet, etter godkjenning fra veileder, bygge på to tidligere arbeidskrav og en tidligere eksamensbesvarelse; arbeidskrav 1 og arbeidskrav 2 i UTLED4303, og eksamensbesvarelsen fra UTLED4302. ⁱ

Da vi skulle finne tema som vi ønsket å skrive om, gikk det relativt raskt å finne et tema vi begge hadde interesse for, og det var §9A-2 som handler om elevenes rett til ett trygt og godt skolemiljø. Dette er et stort tema som er dagsaktuelt når det gjelder hvordan elevene blir tatt vare på i skolen, men også lærerens rettsvesen og om hvordan rektor og ledelse ivaretar begge disse sidene gjennom aktivitetsplaner. Det har vært mye i media om hvordan lærerne egentlig har det på jobb, om mobbetallene egentlig har gått ned og hva er egentlig rektor sitt ansvar i skolen?

I arbeidet med elever i skolemiljø saker er det svært ofte ulike behov den enkelte elev har for å oppleve et trygt og godt skolemiljø. Skolen har et profesjonelt samarbeid på tvers av virksomheter. Det kan for eksempel være psykologisk pedagogisk tjeneste, barnevernet eller barne- og ungdomspsykiatri poliklinikk. De ulike instansene har et felles ansvar om å samarbeide med hverandre for å hjelpe den enkelte elev (Jensen, 2018).

Opplæringsloven ble vedtatt i 1998, og er en rammelov som skolene skal jobbe etter ved å ta for seg hovedtrekkene for opplæring og undervisning for å kunne skape et trygt og godt skolemiljø for elevene (Jakhelln & Møller, 2016). Videre gir opplæringsloven departementer fullmakt til å gi forskrifter som et tillegg til loven. Eksempler på dette kan være vurdering av elever, og klage på vurdering. Opplæringsloven gir elevene et rettskrav i forbindelse med å få tilpasset undervisning (Opplæringslova, 1998, §1.3), og det å ha ett trygt og godt læringsmiljø (Opplæringslova, 1998, §9A-2). Dette er oppgaver som skolen må jobbe med å forvalte, og det er kommunen som har det overordnede ansvaret for at dette blir ivaretatt (Jakhelln & Møller, 2016). Dermed blir elevene sett på som et rettssubjekt i forbindelse med at de kan fremme rettslige krav til både skolen og kommunen, dersom de ikke får oppfylt de rettighetene de har krav på, som for eksempel et trygt og godt skolemiljø. Slik vi leser dette,

har det blitt et økt fokus på juss, rettsliggjøring og dokumentasjon som også har blitt en stor utfordring for de som arbeider i skolen (Jakhelln & Møller, 2016).

Den 01.08.2017 ble det foretatt en lovendring i opplæringsloven i forbindelse med elevens individuelle rett til et trygt og godt skolemiljø. I opplæringsloven §9A-2 står det følgende: «*Alle elever har rett til eit trygt og godt skolemiljø som fremjar helse, trivsel og læring*» (Opplæringslova, 1998, §9A-2). Denne endringen har ført til skjerpelser for hvordan skolen, lærere og skoleledere skal sikre at alle elever har rett til et godt skolemiljø.

Videre skal aktivitetsplikten sikre elevene et trygt og godt skolemiljø. Skolen må derfor undersøke saken, og hvis det skal gjøres tiltak må skolen lage en aktivitetsplan (Opplæringslova, 1998, §9A-4). Dersom en elev ikke opplever et trygt og godt skolemiljø, skal saken først tas opp med rektor. Om eleven eller foresatte ikke er fornøyd med skolens arbeid, kan saken meldes videre til statsforvalteren (Opplæringslova, 1998, §9A-6). Statsforvalteren vil avgjøre om skolen har oppfylt aktivitetsplikten (Opplæringslova, 1998, §9A-4, §9A-5). Dersom statsforvalteren kommer frem til at skolen ikke har oppfylt aktivitetsplikten vil skolen få ett vedtak med en tidsfrist fra statsforvalteren om hva skolen skal gjøre for å oppfylle aktivitetsplikten. I saksbehandlingen vil elevens stemme være et grunnleggende hensyn være sentralt for hva som er til det best for eleven (Opplæringslova, 1998, §9A-6.) Statsforvalteren vil følge opp saken, og for å sikre gjennomføring av vedtak kan statsforvalteren fastsette tvangsmulkt for skoleeier (Opplæringslova, 1998, §9A-13). Dersom elev og foresatte ikke er fornøyd med statsforvalteren arbeid i saken, kan den meldes videre til utdanningsdirektoratet, som vil deretter fatte et enkeltvedtak i saken.

Før lovendringen 01.08.17 hadde rektor handlingsplikt til å fatte enkeltvedtak (Haugen, 2019). Det kan oppleves som et dilemma for elev og foresatte at det ikke lenger blir fattet enkeltvedtak i skolemiljø saker. Begrunnelsen for det er at ved at det er fattet enkeltvedtak får foresatte innsyn og klagemulighet i saken. Klage på enkeltvedtak er en rettighet som er nedfelt i forvaltningsloven §28 (Forvaltningsloven, 1967, §32). Ved å ta bort enkeltvedtak og erstatte det med aktivitetsplikt var målet å få effektivisert saksbehandlingen (Haugen, 2019).

Videre forteller «Elevundersøkelsen 2022» oss at det ikke er nedgang i mobbing i skolen. For å synliggjøre dette kan vi sammenlikne tallene for hvor mange prosent av elevene som mener de blir mobbet i 2020 og 2022. I skoleåret 2020 ble 5,8 prosent av elevene mobbet av

medelever, 2022 var tallet 5,9% (Utdanningsdirektoratet, 2022). På bakgrunn av disse tallene er det lov til å undre seg over om lovendringen har fungert med sin hensikt.

Formålet med vår masteroppgave er å sette søkelys på hvordan kravene i opplæringsloven kapittel 9A, og da særlig §9A-4, blir ivaretatt av ledere og lærere i skolen gjennom ulike perspektiver ut ifra forskningsspørsmålene våre. Vi vil i det følgende redegjøre for vår problemstilling samt relevant forskning på dette feltet som vi opplever som relevant til videre arbeid med masteroppgaven.

Videre så ønsket vi å få med mer innsikt i hvordan rektorer håndterer arbeidet med aktivitetsplanene for å ivareta både elever og ansatte på de to ulike skolene, og få vite mer om hvordan og hvorfor de gjør det på denne måten for å imøtekomme lovverket. I tillegg ønsker vi å finne ut av hvilke erfaringer både rektorene og lærerne har med å skape et trygt og godt læringsmiljø for elevene mens det utarbeides aktivitetsplaner, og om hvordan lærerne har det på arbeidsplassen sin når de står i saker som handler om kapittel 9A.

For å undersøke formålet vårt, vil vi drøfte funnene våre opp mot hovedperspektivet i masteroppgaven vår, som er dilemma. Begrepet dilemma vil bli sett i lys av rettsliggjøringen av skolen og om hvordan ansatte i skolen forholder seg til dette. Før vi presenterer problemstilling og forskningsspørsmålene i studien vår, vil de sentrale pliktene i opplæringsloven §9A-4 presenteres. Det er rektorenes og lærernes oppfatninger av disse delpliktene som er i fokus i vår undersøkelse.

1.2 Delpliktene

Slik som nevnt innledningsvis skal aktivitetsplikten være med for å sikre at elevene på skolen har et trygt og godt skolemiljø. Målet med aktivitetsplikten er at skolen skal handle raskt når en elev opplever å ikke ha det trygt på skolen (Svele, 2018, s. 121). Aktivitetsplikten er regulert i opplæringsloven §9A-4 og består av fem delplikter; plikten til å følge med, plikten til å gripe inn, plikten til å undersøke og plikten til å sette inn tiltak (Opplæringslova, 1998, §9A-4).

1.2.1 Plikt til å følge med

Plikten å følge med betyr at alle ansatte som jobber på skolen har en plikt til å følge med på at elevene har det bra på skolen (Svele, 2018, s. 123). Ansatte kan være lærere, assistenter, ledelse, merkantil, vikarer, morsmåslærere, og renholder. Det forventes at ansatte skal være ekstra skjerpet til å følge med på sårbare elever. Dette kan være elever som har funksjonsnedsettelse eller har opplevd tidligere et utrygt skolemiljø (Svele, 2018, s. 123). Det å følge med innebærer fysiske observasjoner, kartlegginger eller beskjeder fra elever eller foresatte.

1.2.2 Plikten til å gripe inn

Med plikten å gripe inn menes det at dersom en ansatt på skolen observerer at en elev blir utsatt for krenkelser, skal han umiddelbart gripe inn for å stanse handlingen (Svele, 2018, s. 123). Målet er å stoppe situasjonen raskt. Krenkelser kan for eksempel være at en elev blir angrepet fysisk av en annen elev, eller at en elev har blitt utsatt for utestenging. Begrepet nulltoleranse er tatt inn i opplæringsloven for å sikre at skolene skal ha tydelige holdninger på dette området (Eriksen & Lyng, 2018).

1.2.3 Plikten til å varsle

Dersom en ansatt opplever at en elev på skolen har et utrygt skolemiljø, skal det varsles til rektor (Svele, 2018, s. 124). Rektor har mulighet til å delegere ansvaret til en annen ansatt om å ta imot varsler, for eksempel en SFO-leder, men det er rektor som har det fulle ansvaret til syvende og sist, og det kan ikke delegeres til andre (Svele, 2018, s. 124).

1.2.4 Plikt til å undersøke

Skolen har undersøkelsesplikt når det er mistanke om en elev har et utrygt skolemiljø (Svele, 2018, s. 125). Undersøkelsene skal skje raskt som mulig. Helst umiddelbart. Målet er å finne ut hva som ligger bak elevens opplevelse av et utrygt skolemiljø. Skolen har deretter en plikt til å dokumentere hvordan undersøkelsen har blitt gjennomført (Svele, 2018). I denne undersøkelsesprosessen er det viktig at det brukes profesjonelt skjønn, og at det tas en avgjørelse på hver enkelt sak hvor grundig undersøkelsen skal gjennomføres. Hver sak må ses som en enkeltsak, og ikke sammenliknes med tidligere eller pågående saker.

1.2.5 Plikt til å sette inn tiltak

Det som er avgjørende for om en skole må sette inn tiltak, er elevens individuelle opplevelse av om skolemiljøet ikke trygt og godt, eller om det er undersøkelser som skolen har gjennomført (Svele, 2018, s. 126). Skolen har plikten til å følge opp elevens egen opplevelse, utrygghet eller mistrivsel. Eleven sin stemme må derfor tas på alvor. I enkelte tilfeller kan ansatte gjennomført undersøkelser der de ser at en elev har et utrygt skolemiljø, men eleven sier selv at alt er bra. I slike tilfeller har skolen plikt til å ta hensyn til elevens beste (Svele, 2018, s. 127). Det kan føre til at skolen må sette inn tiltak, selv om eleven ikke selv ønsker det. Plikten til å sette inn tiltak gjelder helt til eleven opplever å ha et trygt og godt skolemiljø (Eriksen & Lyng, 2018).

1.3 Problemstilling og forskningsspørsmål

Problemstilling: Hvilke dilemmaer kan rektor møte i arbeidet med elevens individuelle rett til et trygt og godt skolemiljø?

På bakgrunn av dette har vi kommet frem til følgende forskningsspørsmål:

1. Den 01.08.2017 ble handlingsplikten og enkeltvedtak erstattet med aktivitetsplikten. Hvordan har denne endringen påvirket rektor sitt arbeid med tanke på å ivareta lærerne som står i kapittel 9A-saker?
2. Hvilke erfaringer har rektor gjort i forhold til praktiseringen av aktivitetsplikten i §9A-4 med tanke på at eleven skal høres og at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn?
3. Hvilke oppfatninger har rektorene om elever og foresatte sine muligheter til å melde å fra om mobbesaker etter innføring av aktivitetsplikten 01.08.2017?

I forskningsspørsmålene og problemstillingen nevner vi begrepene «rektor» og «lærer». Når disse begrepene blir brukt, henvises det til de to rektorene og to lærerne i datamaterialet vårt.

1.4 Oppgavens struktur

Oppgavens struktur vil bestå av at vi først presenterer relevant forskning, artikler og rapporter som er knyttet til dilemmaet rundt rettsliggjøringen og pliktene i skolen, som er funnet i ulike databaser og litteratur. Videre vil vi legge frem teoretisk rammeverk og analytiske begreper.

Deretter vil gjøre rede for valg av metode og legge frem datainnsamlingen og funnene våre som ligger til grunn for det empiriske grunnlaget for masteroppgaven vår. Så vil funn og analysen av funn bli lagt frem i et eget kapittel hvor vi vil bruke forskningsspørsmålene for å strukturere funn- og analysedelen. Videre kommer drøftingsdelen hvor vi diskuterer funnene. Avslutningsvis kommer en konklusjon hvor vi vil se på hvilke implikasjoner funnene og analysen kan ha for egen praksis med tanke på skoleledelse og eventuell videre forskning på dette området.

2 Tidligere forskning

2.1 Innledning

I vårt arbeid med masteroppgaven har vi valgt å søke etter forskningsartikler som er relevante for å belyse problemstilling og forskningsspørsmål i oppgaven. Google Scholar har vært en nyttig søkemotor i jakten på relevante forskningsartikler og tidligere masteroppgaver om skolemiljø kapittel 9A. For å få relevante artikler til brukte vi følgende søkeord; «rektors dilemmaer skolemiljø». Det gav 1600 treff, og var massivt. Derfor spesifiserte vi søket og skrev «rektors dilemmaer elevens stemme skolemiljø». Da fikk vi 359 treff. Vi søkte med setningen «fra vedtak til aktivitetsplikt». Det gav 251 treff. Det at det finnes så mange forskningsartikler om dette temaet og noen få tidligere masteroppgaver, men at det ikke finnes noen konkrete svar på hvorfor mobbetallene er så høye og om hvordan lærere, og rektor jobber i skolen, har gitt oss inspirasjon og motivasjon til å jobbe videre med masteroppgaven.

Videre for å undersøke dette har vi vært i kontakt med forelesere i emnet «Juss i skolen» ved Universitetet i Oslo, Jeffrey Hall og Eivind Larsen, hvor egge har gitt tilbakemelding på at det er stort behov for mer forskning på tema. Videre har vi valgt forskningsartikler som er med på å belyse fenomenet som vi undersøker, rektors arbeid med å sikre et trygt og godt skolemiljø. Forskningsartikkelen «Regler om psykososialt miljø i skolen – enkelte svakheter» setter søkelys på endringer i reglene om elevens skolemiljø og innføring av aktivitetsplikten 01.08.17 (Haugen, 2019). Formålet med artikkelen er å belyse hvordan skolen håndterer enkeltsaker i forbindelse med aktivitetsplikten (Haugen, 2019). I artikkelen kommer hun inn på endringen fra at rektor skrev enkeltvedtak i skolemiljø saker til innføring av aktivitetsplikten og aktivitetsplaner.

2.2 Forskningsartikler og rapport

2.2.1 Forskningsartikler

Gjennom artikkelen «Regler om psykososialt miljø i skolen – enkelte svakheter», tas det opp ulike dilemmaer rektor og skolen står i, og det skilles mellom to ulike former for regler (Haugen, 2019). Den ene kalles materielle regler, den andre prosessuelle regler (Haugen, 2019). Materielle regler er det som er skrevet ned i opplæringsloven. «Alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring» (Opplæringslova, 1998,

§9A-2). Loven får tydelig frem viktigheten av den enkeltes elev rettighet når den bruker begrepet «alle elever», hvor den enkelte elevs opplevelse og mening er avgjørende om en elev har et trygt og godt skolemiljø eller ikke.

Ut ifra dette oppstår det et dilemma som rektor og skolen står i, og det er elevens subjektive opplevelse av en situasjon (Haugen, 2019). Elevens rett til å bli hørt er en sterk rett, og er nedfelt i både internasjonal og norsk lov. FN sin barnekonvensjon artikkel 12 forteller følgende: «*Barnet har rett til å uttrykke sin mening*» (Barne- og familiedepartementet, 1991). «*Barnet har rett til å bli hørt*» (Grunnloven, 1814, §104). I forbindelse med elevens individuelle rettighet, tar artikkelen for seg et dilemma når det gjelder statsforvalteren sitt arbeid i klager. Klagene handler om skolemiljø saker og den faglige standarden for hvordan den enkelte skole har gjennomført arbeidet med tanke på elevens subjektive opplevelse. Skolen får i oppdrag fra statsforvalteren å legge frem alt arbeid som har blitt gjort for å undersøke den enkeltes elev opplevelse. Deretter i saksbehandlingen skal statsforvalteren ta stilling til hvordan den enkelte elev har blitt hørt og om det har blitt tatt hensyn til barnets beste.

Videre er «regeletterlevelse» et sentralt begrep i rektors arbeid med kapittel 9A, og i den forbindelse møter rektorene flere dilemmaer i arbeidet med skolemiljø. Vi har valgt å bruke en forskningsrapport som forteller om hvordan rektorer opplever dette i praksis. Denne evalueringsrapporten ble gjort på oppdrag fra opplæringslovutvalget (NOU, 2019) «*Regeletterlevelse i grunnsopplæringen*» (Mausethagen et al., 2019) har tatt for seg forskning på regeletterlevelse i norske fylkeskommuner, kommuner og skoler. Rapporten er utført av senter for profesjonsstudier ved Oslo Met, og prosjektlederen var Sølvi Mausethagen. Den kommer inn på tre hovedområder i skolen i forbindelse med regeletterlevelse. Det er Spesialundervisning, tilpasset opplæring og elevens rett til et trygt og godt skolemiljø. Målet var få frem utfordringer, dilemmaer og anbefalinger til hvordan skoler kan styrke kompetansen i arbeid med regeletterlevelse.

«*Regeletterlevelse i grunnskoleopplæringen*» peker på flere ulike dilemmaer med tanke på rektors arbeid med den enkeltes elev rett til et trygt og godt skolemiljø (Mausethagen et al., 2019) Et utfordrende dilemma er elevens sin opplevelse opp mot at skolen skal ivareta et helhetlig opplæringstilbud til alle elever. Det er utfordrende når ulike deler av regelverket kommer i konflikt med hverandre (Mausethagen et al., 2019, s. 68). Rektor har ansvaret for å

følge om den enkeltes elev rett til et trygt og godt skolemiljø (Opplæringslova, 1998, §9A-2), og samtidig som har ansvaret for at alle elevene får tilpasset opplæring på skolen. (Opplæringslova, 1998, §1-3).

Evalueringsrapporten kommer inn på at det er flere elever og foresatte som tar saken direkte til statsforvalteren når en elev opplever å ikke ha et trygt og godt skolemiljø. Dilemmaet her blir da at både skolen og rektor ikke blir en part i saken (Mausethagen et al., 2019, s. 44). I slike saker kan stasforvalteren pålegge tiltak, uten å involvere skolen sin mening. Det vil ikke bli tatt hensyn til skolens økonomi og rammeforutsetninger. Skolen blir pålagt å sette i gang tiltak som statsforvalter bestemmer, og det er rektor som blir ansvarlig for at de blir gjennomført. Rapporten tar også for seg at rektorene mener det har blitt for enkelt for både elev og foresatte å melde ifra, dersom en elev opplever et utrygt (Mausethagen et al., 2019, s. 69).

Slik som dilemmaet blir beskrevet ovenfor, skaper dette en mer utfordrende og tidkrevende dialog med flere elever og foresatte, noe som blir krevende å følge opp med dokumentasjon som det kreves i forbindelse med oppfølgingen av aktivitetsplikten (Mausethagen et al., 2019, s. 45). I hver enkelt sak må skolen jobbe for at hver enkelt med sin individuelle rett for oppfylt aktivitetsplikten. Når det skal settes inn tiltak for den enkelte elev skal skolen ifølge loven lage en aktivitetsplan (Opplæringslova, 1998, §9A-4). Et annet dilemma som oppstår i følge av dette, er at dersom en skole har flere enkeltelever som må følges opp med aktivitetsplaner vil det gå utover arbeidet med å gi et godt tilbud til alle elever ved skolen.

Videre tar rapporten for seg flere anbefalinger i forbindelse med skolens arbeid med regeletterlevelse (Mausethagen et al., 2019, s. 14). Med dette menes at i skolens arbeid er det viktig å sette skolen inn i en kontekst i arbeidet med regeletterlevelse (Mausethagen et al., 2019, s. 106). Begrepet som blir brukt i forbindelse med dette er *rekontekstualiseringsprosess*. Begrepet handler om at den enkelte skole må tilpasse arbeidet med regeletterlevelse til sin egen kontekst der det velges ut mål og strategier i arbeidet med skolemiljøet. Rektor må lede arbeidet både på skolen og fra føringene fra myndighetene. Målet er at alle ansatte skal ha god kjennskap til reglene for skolemiljøet og hvordan disse skal praktiseres. Rapporten viser at det er svært viktig å styrke kompetansen til skoleledere i forbindelse med arbeidet med regeletterlevelse. Det å ha tilsyn er et positivt tiltak som gir økt kompetanse og mer systematisk arbeid. Tilsyn gir et tydeligere fokus og mer lik standard og bevisstgjøring i

personalet (Mausethagen et al., 2019, s. 52). Målet er at elevene skal møte lik praksis og å involvere alle ansatte i arbeidet med regelverket.

2.2.2 Novarapporten

På oppdrag for utdanningsdirektoratet har NOVA og arbeidsforskningsinstituttet gjennomført en studie om skolemiljø i skolen (Eriksen & Lyng, 2015). Rapporten belyser hovedstrategier for å skape et godt læringsmiljø og hvilke dilemmaer som man møter i dette arbeidet (Eriksen & Lyng, 2015). Forskningen som er gjort med atferdsregulering under tilsyn ute med elevene og klasseledelse, ser vi på som relevant i forbindelse med arbeidet med vår problemstilling i vår egen masteroppgave. Elevenes væremåte har medført en rekke dilemmaer i arbeid med skolemiljø. Vi har fått flere elever som har utfordring med psykisk helse, mer skjult mobbing, økende digital mobbing. Elevene har utfordringer på fritiden som de tar med seg inn i skolen. Det finnes flere strategier for å skape et godt læringsmiljø. Det ene er å ha fokus på atferdsregulering (Eriksen & Lyng, 2015). Et funn som var positivt i forbindelse atferdsregulering var forsterket inspeksjon med lærere som er motiverte å være ute å ha tilsyn med elevene. Det var vellykket at disse lærerne var ute i hele friminutt og ikke byttet med andre underveis. De fikk mindre andre interne oppgaver på skolen. Utfordringen med tilsyn, selv med forsterket inspeksjon er få fulgt med på alle områder. I storefri ble det gjennomført ledet elevaktiviteter i skolegården noe som er med på å skape et godt skolemiljø. Utfordringen var at elevaktiviteter ikke ble gjennomført i små friminutt.

Klasseledelse og relasjoner lærer-elev har stor betydning for læringsmiljø (Eriksen & Lyng, 2015). Funnene i rapporten forteller om det er bra for den enkelte elev sitt læringsmiljø at den enkelte skole har en tydelig mal for hva som forventes i forbindelse med utføring av lærerens klasseledelse. Et dilemma er at det er ikke alle lærere som er like gode på klasseledelse, selv om det foreligger en tydelig mal som alle lærere skal bruke. Lærere har ulik relasjonskompetansen. Et funn i rapporten forteller at lærernes personlighet og innstilling medfører ulike forutsetninger for å skape gode relasjoner til elevene. Et annet dilemma som blir nevnt er ressurser til å følge opp læringsmiljø (Eriksen & Lyng, 2015). Et eksempel som blir nevnt i rapporten er behovet for lærere og samarbeide med helsesøster. Utfordringen kan være at vedkommende kun er til stede to dager i uken på skolen.

2.2.3 LEX-EL-prosjektet

Vi ønsker å belyse hvilke funn som ble oppdaget gjennom LEX-EL-prosjektet (Møller, 2017). Prosjektet ble finansiert av Norsk forskningsråd og hadde søkelys på elevens skolemiljø, spesialundervisning og tilpasset undervisning for alle (Andenæs & Møller, 2016). Jorunn Møller og Eli Ottesen tar blant annet opp hvordan skoleledere på ulike nivåer fortolker og håndhever lovverket i forbindelse med trygt og godt skolemiljø (Møller & Ottesen, 2016). Jorunn Møller og Kirsten Sivesind (2016) tar for seg en spørreundersøkelse til rektorer som ble gjennomført i Lex-el-prosjektet. De ønsket å se på hvordan loven regulerer praksis i skolen og behovene for å utøve profesjonelt skjønn. Intensjonen med LEX-EL-prosjektet var å undersøke hvordan skoleledere på ulike nivåer tolker og håndterer opplæringsloven i forbindelse med retten til spesialundervisning tilpasset undervisning og den elevens rett til et godt skolemiljø (Møller, 2017). Deretter ble prosjektet lagt opp i tre deler. Første del gikk ut på å kartlegge og analysere dokumenter som skulle hjelpe til med å fortolke opplæringsloven. Andre del gikk ut på å intervju lærere og skoleledere. Tredje og siste del gikk ut på å undersøke hvordan nasjonalt tilsyn ble gjennomført på utvalgte skoler (Møller, 2017).

LEX-EL-prosjektet førte til flere funn, og et av funnene gikk ut på at barnets beste er et grunnlag for beslutninger i skolen. Det pekes på at det er viktig med god relasjon mellom lærer og elev. Relasjonene mellom elever er en viktig faktor i arbeidet med psykososiale miljø. Elevens beste og stemme skal trekkes inn i arbeidet. Resultatet i LEX-EL-prosjektet viser at dette ikke alltid skjer i praksis (Møller, 2017). Videre forteller et funn at det konfliktløsning løses ofte på lavest mulig nivå. Det er spenning mellom juridisk rettighetspråk og pedagogisk praksis. Elevens stemme teller sterkt, noe som ofte medfører et dilemma i forbindelse med å følge opp hele elevgruppen med tanke på den pedagogiske tilretteleggingen. De fleste saker løses på lavest mulig nivå i samarbeid med lærer, elev og foresatte.

Deretter blir en svært viktig oppgave for rektor og skolen er sikring av dokumentasjon. En utfordring og et dilemma for skolelederne er at det er tidskrevende med økt dokumentasjon. Det kan medføre at skolen overser det konkrete arbeidet i forbindelse med skolemiljøet (Møller, 2017).

Et av hovedfunnene i LEX-EL-prosjektet forteller at det særdeles viktig å styrke både det rettslige og pedagogiske skjønn for skoleledere og lærere. Det vil styrke hvordan loven skal

anvendes i arbeidet på skolen (Jakhelln & Møller, 2016). Videre er et annet funn i LEX-EL-prosjektet understreker at den enkelte skole må ha gode rutiner og prosedyrer for å klare å sikre arbeidet med den enkeltes elev rettigheter (Andenæs & Møller, 2016). Et tredje funn i LEX-EL-prosjektet som er interessant er hvordan barnets rettigheter ikke blir ivaretatt (Møller, 2017). «Barnekonvensjonen artikkel 3 – barnets beste» og «Artikkel 12 – elevens stemme», skal spille en betydelig rolle i forbindelse med arbeidet med den enkeltes elev rettighet i skolen til å oppleve et trygt og godt skolemiljø (Barne- og familiedepartementet, 1991). Denne loven forsterker viktigheten å ta hensyn til den enkeltes elev opplevelse.

Samlet sett så tidligere forskning at det er svært krevende for rektorer med tanke på økt dokumentasjon i arbeidet med kapittel 9A. Økt rettsliggjøring og dokumentasjon har ikke gitt skolene flere ressurser til å håndtere denne utfordringen. Elevens stemme og subjektive opplevelse tas opp er svært krevende og tar mye plass. Dilemma er at dette ofte kommer i konflikt med resten av elevgruppen. For vårt prosjekt innebærer det at det er behov for flere studier som setter søkelys på hvordan rektorer skal håndtere de ulike dilemmaene i arbeidet med å sikre hver enkelt elev et trygt og godt skolemiljø. På den måten må målet å være å få synliggjort ovenfor politikerne hvilke utfordringer og dilemmaer skolen står ovenfor i arbeidet med kapittel 9A. Samlet sett så viser tidligere forskning enighet om at dette arbeidet er svært tidskrevende.

Kort fortalt er forskjellen på en lov og forskrift, at lover må vedtas på Stortinget, og at en forskrift kan vedtas av en regjering eller et departement (Jakhelln & Møller, 2016).

2.3 Loven og aktivitetspliktens funksjon

Vi ønsker å kort belyse lovens og aktivitetspliktens funksjon for å styrke problemstillingen og forskningsspørsmål. I lys av dette har vi valgt å se nærmere på opplæringsloven kapittel 9A om skolemiljø. Først vil vi forklare forskjellen på rammelov og forskrift. Deretter vil vi komme inn funksjonen til aktivitetsplikten med sine fem delplikter.

Det er mer enn 400 lover og regler i dagens skole (Welstad, 2011). Det har medført økt fokus rettsliggjøring og den enkelte elev sine individuelle rettigheter der skolen har blitt gjort om til juridiske arenaer (Hall, 2019). Det stilles store krav til rektor i forbindelse med anvendelsen av juss som gjelder i skoleverket. For å imøtekomme denne utfordringen er det viktig at

rektorer får økt kompetanse til å håndtere juridiske dilemmaer. I arbeidet med lovverket vil rektor møte mange juridiske dilemmaer. Det vil kreve stor kapasitet til å forstå og fortolke rettslige beslutninger. Det kreves mye dokumentasjon underveis og gode organisasjonsrutiner på den enkelte skole (Hall, 2019).

Det er rektors ansvar å sørge for at den enkelte skole og alle ansatte jobber for at alle elevene har et trygt og godt arbeidsmiljø. I opplæringsloven (1998) §9A-2 står det følgende “*Alle elever har rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring*”. Selv om rektor har det overordnede ansvar har alle ansatte i den enkelte skole en aktivitetsplikt. Denne skal sikre at skolen handler raskt og korrekt når en elev ikke har det trygt og godt på skolen (Svele, 2018, s. 121).

2.4 Oppsummering

Dette forskningskapittelet tar for seg bakgrunnen for hvorfor kapittel 9A har oppstått, og om både hvordan og hvorfor det er viktig at det gikk fra en handlingsplan til en aktivitetsplikt.

De studiene som vi har valgt i forbindelse med tidligere forskning har flere likhetstrekk. Det ene likhetstrekket er dilemma i forbindelse med å følge opp den enkelte elev og dens stemme i skolemiljø saker, samtidig som det skal gis et godt helhetlig tilbud til alle elevene (Møller, 2016). Studien er samkjørte med at arbeidet med skolemiljø er svært tidskrevende og krever mye dokumentasjon.

Studiene for tidligere forskning tar for seg noen anbefalinger i arbeid med skolemiljø. I LEX-EL-prosjektet kom det fram at det er viktig å styrke den rettslige kompetansen og det profesjonelle skjønnet til skoleledere (Møller, 2017). Det å styrke kompetansen til skoleledere og drive en god rekontekstualiseringsprosess på egen skole er andre anbefalinger (Mausethagen, 2019). Rektor må ta ansvaret for å lede arbeidet med regeletterlevelse ut fra konteksten på egen skole i samarbeid med personalet.

Atferdsregulering og klasseledelse er begreper som er sentrale innenfor arbeid med skolemiljø (Eriksen & Lyng, 2015). Et funn som ble nevnt i denne forskningen er at selv om rektor i samarbeidet med personalet hadde laget en forventning og skriftliggjort hva som kjennetegner en god klasseleder, blir klasseledelse håndtert ulikt fra lærer til lærer.

3 Teoretisk rammeverk og analytiske begreper

3.1 Innledning

For å få økt forståelse for rektors dilemmaer med rektors arbeid med å sikre elevene et trygt og godt skolemiljø har vi valgt å se nærmere fenomenene dilemmateori, krysspress, organisasjonsrutiner og profesjonelt skjønn. Vi ser på dette som relevant for å få frem ny kunnskap i forbindelse med rektors dilemmaer i arbeid med å sikre elev et trygt og godt læringsmiljø (Møller, 1996, 2004; Ottesen & Møller, 2016; Eriksen & Lyng, 2018; Hall, 2019).

I kapittelet «Tidligere forskning» (se s. 13) i denne masteroppgaven, tok vi for oss opplæringslovens og aktivitetspliktens funksjon i forbindelse med skolemiljøet. Videre vil vi bruke dette for å belyse Jorunn Møller sin avhandling fra 1996 der hun pekte på syv ulike dilemmaer i arbeidet som rektor (Møller, 1996). Hun delte dilemmaene opp i to hovedkategorier; styringsdilemmaer og lojalitetsdilemmaer. Deretter vil vi ta for oss Møller sin forklaring av fenomenet krysspress, og til slutt vil vi komme inn på profesjonelt skjønn.

3.2 Dilemmateori

Vi har valgt å ha søkelys på «dilemmateori» for å belyse problemstilling og forskningsspørsmål gjennom Jorunn Møller sin avhandling (1996) om dilemmaer i arbeidet som rektor (Møller, 1996). Rektor opplever ofte spenningen mellom stabilitet og forandring, og det erfares som ledelsesdilemmaer. For å forstå de mange utfordringene rektor møter, må man ha et dilemmaperspektiv (Møller, 2009). Rektor vil ofte bli møtt med et krysspress av ulike forventninger. Det kan for eksempel være at ansvaret for økonomi samtidig som det skal drives dynamisk og utviklende skole. I forbindelse med begrepet dilemma, viser Jorun Møller til Larry Cuban (1992) i forbindelse med forklaring av begrepet dilemma (Møller, 1996). Cuban sier at det er forskjeller på problemer og dilemmaer. Det er mulig å løse problemer, men ikke dilemmaer. De er tilbakevirkende og kommer alltid tilbake (Møller, 1996). Et eksempel på et problem er oppgaven å endre på en inspeksjonsplan for ansatte. Det er et problem som er mulig å finne løsning på. Et dilemma kan være arbeidet med 9A der det alltid

vil være aktive saker og samtidig komme inn nye saker som rektor må undersøke og jobbe med. Det er svært tidskrevende å håndtere økt krav til dokumentasjon, oppfølging av elever, ansatte og foresatte. Dette er eksempler som er tilbakevirkende og kommer stadig tilbake til rektor som ellers har en svært hektisk hverdag.

3.2.1 Styringsdilemma og lojalitetsdilemma

Rektor møter på mange ulike dilemma i sin jobb som leder av en skole hver dag. Noen av styringsdilemmaene som er aktuelle handler om rektor sin tilgjengelighet til hele personalet, om hvordan rektor skal bruke sin kontortid, om en hierarkisk styring versus selvstyring, og om hvordan forandring og stabilitet i skolen styres av disse dilemmaene totalt sett.

Dilemmaet som handler om hierarkisk styring går inn på balansen mellom profesjonell autonomi hvor lærerne finner løsninger selv, og om rektors kontroll og bruk av styringsretten sin som leder (Møller, 2016). Rektorer må møte styringsdilemma ved å både sette krav og gi støtte. En utfordring ved å sette krav er at disse blir møtt individuelt av de ansatte, slik som med elever. Noen blir motiverte ved å bli stilt krav til, andre vil vise motstand. Dette vil igjen påvirke dilemmaet om rektors kontortid. Det er liten tid i hverdagen for rektor til alle oppgaver som skal gjennomføres, og det å gi støtte til lærerne i ulike saker kan være utfordrende.

Slik som nevnt er forandring og stabilitet et aktuelt styringsdilemma. Skolen er stadig i endring med nye planer som kommer fra kommune, skolesjef og regjering. På grunn av dette er det viktig for rektor å ha stabilitet på arbeidsplassen. Ved endringer må rektor overbevise ansatte om at endring er nødvendig. I slike situasjoner møter rektorer ofte lojalitetsdilemmaer som er utfordrende å stå i (Møller, 1996). For eksempel kan det oppstå en lojalitetskonflikt mellom elever og lærere, mellom lærere eller mellom lærere og foreldre. I slike situasjoner må rektor gå inn i en meglerrolle. Rektor representerer arbeidsgiver og er personalleder. Han må være lojal og støtte sine ansatte, og samtidig ivareta elever og foresatte. Et annet lojalitetsdilemma rektor står ovenfor er å være lojal ovenfor overordnet myndighet. Det er et stort dilemma og blir utfordrende når det blir bestemt mål og planer fra ledelsen som ansatte innad i egen skole er skeptiske til.

3.3 Krysspress

I boken «Lederidentiteter i skolen» ser Jorunn Møller på spenninger mellom stabilitet og forandring for skoleledere. Dette erfares som ledelsesdilemmaer. Hun tar opp hvordan skoleledere kan leve med denne usikkerheten (Møller, 2004). For å forstå de mange utfordringene en skoleleder møter og må håndtere, er det nødvendig å ha et dilemmaperspektiv (Møller, 2004, s. 187). Det kan oppleves krysspress i forbindelse med forventinger. Flere administrative og økonomiske oppgaver samtidig som man skal lede en dynamisk og utviklende skole. Andre eksempler som blir nevnt er ansvarliggjøring og New Public Management (NPM), budsjett disiplin og lojalitet til kommunen. Samtidig skal skolelederen være en trygg, synlig og visjonsleder på sin egen arbeidsplass.

Et dilemma for rektor er at alle ansatte må forstå hva som ligger i begrepet «nulltoleranse» (Eriksen & Lyng, 2018). Ettersom at det er mange ansatte som jobber i en skole er det viktig at alle lik forståelse for begrepet og utøver samme praksis i skolen. For eksempel kan det å ha forsterket inspeksjon i friminutt være et tiltak som fungerer godt til å forebygge og jobbe for et godt skolemiljø (Eriksen & Lyng, 2018) Et annet dilemma som rektor kan møte ved å innføre forsterket inspeksjon, er at enkelte lærere kan vise mostand ved å henvise til fagforeninger med avtaler om inspeksjon og begrunne med at økt inspeksjon er merarbeid.

Et annet dilemma som rektor står i er å arbeide med å sikre god klasseledelse i alle klasserom til alle ansatte. Et eksempel på et tiltak som kan jobbe for begrepet «nulltoleranse», er tydelig klasseledelse er en form for regulering av adferd i klassemiljø (Eriksen & Lyng, 2018). Det kan være å ha omsorgsfull kontroll, tydelig struktur og innhold og form i undervisningen, i samhandlingssituasjoner, positiv forsterking og effektiv regulering: *“Utydelig klasseledelse får negative konsekvenser for det psykososiale miljøet, både i form av lite arbeidsro og mange krenkelser mellom elevene”* (Eriksen & Lyng, 2018).

Videre for å sikre et godt skolemiljø er det viktig å legge stor vekt på elev-lærer-relasjoner (Eriksen & Lyng, 2018). Det virker forebyggende med tanke på avdekking og håndtering av mobbing og krenkelser. Gode relasjoner mellom lærer elev skapes gjennom å ha et positivt elevsyn, gi positiv forsterking til elever og å prioritere relasjonen med eleven (Eriksen & Lyng, 2018). Skoleledelsen må sikre god klasseledelse ved å være tett på lærerne ved å gi støtte og veiledning. Det krever at skoleledelsen er tilgjengelige for de ansatte (Eriksen &

Lyng, 2018). Rektor kan oppleve ulike dilemmaer i forbindelse i dette arbeidet. Et dilemma kan være lærerens personlighet og innstilling. Et annet dilemma er at lærere har ulike forutsetninger for å skape relasjoner til elever. Det er ingen enkelt oppskrift på å sikre god relasjon mellom lærer og elev (Eriksen & Lyng, 2018).

3.4 Profesjonelt skjønn

Møller og Ottesen bygger på Evetts (2009) tidligere forskning om at rettsreglene i opplæringsloven, blant annet kapittel 9A om skolemiljø, skal sikre at hver enkelt elev får god opplæring i et trygt og godt skolemiljø (Evetts, 2009, s. 186). For å få til dette i praksis må skoleledere og lærerne utvikle gode prosedyrer og rutiner på den enkelte skole. Det er et svært omfattende regelverk at skoleledere og lærere ikke kommer utenom å bruke profesjonelt skjønn. I skolen er dette basert på at det er gitt tillit fra myndigheter og samfunnet generelt at slik at skoleledere og lærere har vilje og evne til å løse sine oppgaver med nasjonale læreplaner og et stort lovverk på en profesjonell måte (Møller & Ottesen, 2016).

3.4.1 Organisasjonsprofesjonalitet og yrkesprofesjonalitet

Den rettslige reguleringen i opplæringsloven kapittel 9A gir elevene en individuell rett til et trygt og godt skolemiljø. Rettslig rammer er fastsatt i lover og forskrifter, men det er også rom for å bruke det profesjonelle skjønn i arbeidet med skolemiljø (Møller & Ottesen, 2016, s. 184).

«I de siste tiåra har vi imidlertid vært vitne til et sterkere fokus på rettoperspektiv kontroll, det vil si at profesjonsutøvere holdes ansvarlige for resultater eller at eksterne inspektører kontrollerer om skolens virksomhet er i tråd med rettslige standarder» (Hall & Sivesind, 2019, s. 185).

Møller og Ottesen (2016) viser til Evetts sin inndeling i organisasjonsprofesjonalitet og yrkesprofesjonalitet (Evetts, 2009, s. 187). Organisasjonsprofesjonalitet innebærer plikt, kontroll og ansvarliggjøring, standardiserte arbeidsprosedyrer. Det er en hierarkisk struktur for ansvar og beslutninger. Det vil si at det er bestemte krav og mål myndighetene setter som rektor har ansvar for at skolen utfører. For sikre et trygt og godt skolemiljø i forbindelse med organisasjonsprofesjonalitet er det lovfestet i opplæringsloven at den enkelte elev har rett til et skolemiljø. Loven skal fremme elevens helse, trivsel og læring. Loven sier at det er rektors

ansvar å sikre et trygt og godt skolemiljø for den enkelte elev. For å sikre at loven blir fulgt kan skolene få tilsyn fra statsforvalteren, der praksisen for den enkelte skolen undersøkes, i dette tilfellet loven om den individuelle rett til et trygt og godt skolemiljø (Utdanningsdirektoratet, 2023).

Yrkesprofesjonalitet er koblet til profesjonelt skjønn som vektlegger tillitt til skolelederne og lærenes autonomi. Profesjonen tar selv ansvar for at de juridiske retningslinjene blir fulgt. For å sikre et trygt og godt skolemiljø i forbindelse med yrkesprofesjonalitet er det sentralt å sette fokus på yrkesmessige verdier, og ha tillit til at de som jobber i skolen handler til det beste for elevene med bakgrunn i deres kunnskap, erfaring og samarbeid innad på den enkelte skole.

Organisasjonsprofesjonalitet og yrkesprofesjonalitet vil påvirke hverandre (Møller & Ottesen, 2019). Med det menes det at ved økt ekstern kontroll og ansvarliggjøring vil påvirke lærernes autonomi i skolen. Dette kan være avhengig av kontekst og oppfatning av rettslig regulering. På grunn av økt kontroll og rettsliggjøring hevder Evetts (2009) at den mer tradisjonelle innrammingen av profesjonalitet taper terreng (Møller & Ottesen, 2016, s. 186).

3.4.2 Organisasjonsrutiner

“*Rutiner er koblet til den juridiske styringen av skolen*” (Møller & Ottesen, 2016, s. 117). Det er loven som regulerer handlinger. Det er stor forskjell mellom lovene i skolen med tanke på hvor detaljert de er i forbindelse med anvendelse i praksis. Det betyr at skolen må anvende og tolke reglene innad i egen skole. Med bakgrunn i dette er det svært nyttig å ha etablert gode organisasjonsrutiner på skolen. Gode rutiner vil være med på å involvere de ansatte, sørge for repetisjon, stabilisering. Ved å ha gode organisasjonsrutiner vil det være enklere å følge opp eventuelle endringer i lover eller egne rutiner.

God internkontroll på den enkelte skole er svært viktig med tanke på å sikre den enkeltes elevens rett til et trygt og godt skolemiljø (Møller & Ottesen, 2016, s. 122). Det betyr at skolen må ha gode organisasjonsrutiner for å fange opp elever som opplever et utrygt skolemiljø. Samtidig vil gode organisasjonsrutiner sikre skolen å jobbe forebyggende. Internkontroll kan både være uformelt og formelt innad på den enkelte skole. På lærernes faste teammøte i uken bør elevens skolemiljø i klassen eller trinnet være en fast sak. Ansatte som jobber i skolen gjennomfører også uformelle samtaler daglig med elevene i skolen, både i

undervisning og friminutt. Når rektor gjennomfører medarbeidersamtaler, bør et fast punkt være elevens skolemiljø. Det er i denne forbindelse nyttig å snakke om resultatene fra elevundersøkelsen.

Når det gjelder den rettslige reguleringen av det profesjonelle skjønn vil ikke kun rettsreglene i seg selv være nok til å sikre elevens rettigheter. Lovene må fortolkes og anvendes (Møller & Ottesen, 2016). Vi har opplevd en økning av rettsliggjøringen i skolen, noe som har ført til at flere som jobber i skolen opplever at det profesjonelle skjønn har blitt redusert. Foresatte har fått økt klagerett i forbindelse med enkeltelevens rettigheter. Når det gjelder å jobbe med konfliktløsning på den enkelte skole kreves det et betydelig profesjonelt skjønn samtidig at man innehar god juridisk kunnskap (Hall, 2019).

“Rettslig regulering kan ikke eliminere skjønn” (Møller & Ottesen, 2016, s. 125). Den enkelte skole må ha rutiner for hvordan de skal håndtere vurderinger og beslutninger. Målet må være at de som jobber i skolen har en forståelse og anerkjennelse for lovverket samtidig som skoleledere og lærere får autonomi i utførelsen av sitt arbeid. De som jobber i skolen, må ha en anerkjennelse for økt dokumentasjon vil sikre arbeidet med elevens rett til et godt skolemiljø.

Et dilemma til ansatte og ikke minst rektorer i skolehverdagen er å håndtere mange saker samtidig. Det er et krav at beslutninger skal tas raskt. Det kan gå utøver selve saksbehandlingen i den enkelte sak (Møller & Ottesen, 2016, s. 129). Et annet dilemma er juridiske språket i opplæringsloven. Det forekommer ofte spenninger i forbindelse med det juridiske språket i opplæringsloven som fokuserer på enkelteleven og hele elevgruppen (Møller & Ottesen, 2016, s. 129). I slike tilfeller kommer vi inn på det profesjonelle skjønn. Skolen må sikre gode møteplasser og rutiner der de ansatte kan dele informasjon, se på organisasjonsrutiner og drøfte arbeidet med den enkeltes elev rett til et trygt og godt skolemiljø.

Den økte rettsliggjøringen de siste årene i skolen, har medført økt fokus på de det juridiske i forhold til elevene sine individuelle rettigheter (Hall, 2019). En utfordring i dagens skole er at det er mange skoleledere som må navigere i lovverket utenom å ha fått kompetanseheving med utdanning i juss eller noen annen form for opplæring. Det vil medføre at det blir svært vanskelig for en skoleleder å omsette juridisk kunnskap til praktisk handling. (Hall, 2019).

Rektor har fortsatt ansvaret selv om han ikke har fått opplæring eller kompetanseheving i juridisk utdanning. Dette kan få svært negative konsekvenser for rettsikkerheten og ivaretagelsen av ansatte og elevens rettsikkerhet (Hall, 2019).

3.5 Oppsummering

For å oppsummere kapittelet om teori så har vi gjort rede for noen hovedperspektiver rundt vår teori om juss i skolen. Vi har valgt å ha et dilemmaperspektiv, for å forstå hvilke utfordringer en rektor står i med sitt arbeid med å sikre den enkelte elevs rett til et trygt og godt skolemiljø. I boken «Lære og lede» henviser Møller (1996) til et dilemma som er ifølge Larry Cuban (1992) et problem som ikke kan løses, men som kommer tilbake igjen og igjen (Møller, 1996). Rektor blir stadig utsatt for krysspress (Møller, 2004). Et eksempel på krysspress kan være at rektor må ha streng budsjettdisiplin samtidig som det skal drives en god og utviklende skole for alle elever. For å håndtere dilemmaene har vi kommet inn på det å ha gode organisasjonsrutiner og internkontroll i arbeid med skolemiljø (Møller & Ottesen, 2016). Det å utøve profesjonelt skjønn er et viktig fokus i arbeidet med skolemiljø. Organisasjonsprofesjonalitet og yrkesnasjonalitet bidrar til utøving av det profesjonelle skjønnnet (Møller & Ottesen, 2016).

4 Metodisk tilnærming

4.1 Innledning

I forbindelse med våre metodiske tilnærminger til vår masteroppgave vil vi dette kapittelet først gjøre rede for hva slags metode vi har valgt, fortelle noe om utvalget og om hvordan vi kom frem til dette utvalget. Deretter vil vi gjøre rede for hvordan gjennomførelsen av intervjuet tok sted og hvordan vi behandler datamaterialet vårt, for så utforske kvaliteten av studien vår. Til slutt vil vi komme med noen refleksjoner vi har gjort oss underveis i forskerrollen og noen etiske sider ved studien.

Før vi går videre inn i oppgaven legger vi ved at intervjuguiden (vedlegg 3) bygger opp under vår problemstilling og de tre forskningsspørsmålene våre:

Problemstilling: *Hvilke dilemmaer kan rektor møte i arbeidet med elevens individuelle rett til et trygt og godt skolemiljø?*

Forskningsspørsmål:

1. Den 01.08.2017 ble handlingsplikten og enkeltvedtak erstattet med aktivitetsplikten. Hvordan har dette endringen påvirket rektor sitt arbeid med tanke på å ivareta lærerne som står i kapittel 9A-saker?
2. Hvilke erfaringer har rektor gjort i forhold til praktiseringen av aktivitetsplikten i §9A-4 med tanke på at eleven skal høres og at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn?
3. Hvilke oppfatninger har rektorene om elever og foresatte sine muligheter til å melde å fra om mobbesaker etter innføring av aktivitetsplikten 01.08.2017?

Bakgrunnen for valget av metode er at «case» er en mer intensiv form for studie hvor man tar for seg en eller flere enheter hvor case kan være deler av eller hele organisasjoner, ulike beslutninger eller forhandlinger, handlinger m.m. (Andersen, 2021, s. 23). Det er en relevant tilnærming med tanke på at vi skal sammenlikne to ulike barneskoler ved å intervju rektorer og lærere. Vi ønsker å bruke forskningsintervju der målet er å produsere kunnskap (Kvale &

Brinkmann, 2021, s. 21). Målet er få økt innsikt og erfaring fra intervjuobjektene. Dette vil vi komme tilbake til senere under delkapittelet «casestudium».

4.2 Kvalitativt forskningsintervju

Vi har valgt en kvalitativ forskningsmetode med utgangspunkt i casestudie. Formålet med dette er å få ta i intervjuobjektets meninger, erfaringer og opplevelser av ulike situasjoner og handlinger (Kvale & Brinkmann, 2021). Det kvalitative forskningsintervjuet er derfor relevant for vår masteroppgave ettersom vi ønsker å finne mer ut av både rektorers og læreres meninger og erfaringer knyttet til den nye aktivitetsplanen, og om hvordan de rent praktisk arbeider med dette i sin hverdag.

Det kvalitative forskningsintervjuet kan gjennomføres på ulike måter som å være åpen samtale, helstrukturert (lukket) eller en blanding av disse to mulighetene, kalt semistrukturert. Ettersom et helt lukket intervju kan bli mer som en kvantitativ undersøkelse, var det ganske utelukkende for oss. Vi ville få frem metodens styrker som kan skape åpenhet, spennende svar, fleksibilitet i intervjuprosessen og nærhet som skapes mellom intervjuer og objekt. Samtidig så vi viktigheten av at intervjuet ikke ble for åpent, da det kan være vanskelig å få frem essensen i tematikken og fortolkningen vi er ute etter (Kvale & Brinkmann 2021, s. 46). Derfor landet vi på semistrukturert intervju. Dette var for å sikre at det var mulighet for å kunne stille spørsmål som passet underveis, og det medførte at vi som intervjuere ikke var like "låst" i selve intervjuprosessen. Det skapte rom for undring sammen med intervjuobjektet. Videre for å få mest mulig ut av intervjuet forberedte vi en intervjuguide på forhånd som fungerte som en rød tråd under intervjuet, men som skapte rom for tilleggsspørsmål underveis (Andersen, 2021, s. 46). I tillegg fikk alle intervjuobjektene de samme spørsmålene i samme rekkefølge, slik at intervjuobjektene ble behandlet lik (Andersen, 2021, s. 46). Dette så vi også et nyttig verktøy da vi skulle analysere intervjuene i etterkant. Dette kommer vi tilbake til senere i analysedelen.

4.2.1 Gjennomføring av intervju

Da vi skulle sette i gang med den kvalitative intervjuprosessen var det noen valg vi måtte gjennomføre på forhånd; hva slags type intervju, hvordan skulle intervjuene gjennomføres, hvor intervjuet skulle holde sted, hvilke intervjuobjekter og hvor skulle vi finne disse

intervjuobjektene. Ettersom vi hadde landet på et semistrukturert intervju var neste del av prosessen i gang. Et kvalitativt individuelt intervju kan gjennomføres på ulike måter. Det kan være gjennom en telefonsamtale, e-post, videochat eller ansikt-til-ansikt. Alle formene har sine fordeler og ulemper som er med på å skape reliabilitet og validitet.

Vi fant fort ut hvordan vi skulle gjennomføre intervjuet, og endte på en blanding mellom ansikt-til-ansikt og videochat gjennom Teams (Grønmo, 2016). Vi deltok sammen under selve intervjuene. På den måten fikk vi vært begge to som intervjuet sammen på tross av geografiske avstander mellom oss som intervjuere. Fordelen med denne formen for intervju opplevde vi at var intervjuobjektene ga rikelig med informasjon, den som var til stedet kunne lese kroppsspråket, kunne lese situasjonen for å unngå misforståelser og skape tillit for å få så åpne og ærlige svar som mulig, og at den som var med via Teams kunne ta en mer observatørrolle. Det så vi på som en stor styrke i forbindelse med å sikre validiteten (Grønmo, 2016). Ettersom vi bor et stykke fra hverandre, deltok den ene av oss delta fysisk, mens den andre vil deltok på teams. Den ene av oss tok hovedansvaret for å lede det semistrukturerte intervjuet med bakgrunn i intervjuguiden som vi har laget på forhånd. Den andre hadde oppgaven med å skrive notater underveis i intervjuet. Vi ønsket å samarbeide i kort tid etter intervjuene slik at vi kunne sammenlikne transkripsjon, erfaringer, refleksjoner og notater (Grønmo, 2016, s. 255). Derfor delte vi oppgavene slik mellom oss ved at en har styrt intervjuet og den andre har notert underveis og har kommet med oppfølgingsspørsmål. Rollene har utfylt hverandre godt, ettersom det det ikke har vært noen komplikasjoner underveis i prosessen og vi har vært fornøyd med denne gjennomføringen av intervjuene. Det har vært mer effektivt og lærerikt ved å kunne gjennomført intervjuer på denne måten, når vi ser tilbake på intervjuene i etterkant (Grønmo, 2016).

Etter å ha gjennomført første prøveintervju satt vi igjen med mye data som vi fant ut at vi kunne bruke videre til masteroppgaven, og erfaring i hvordan formulere spørsmål, antall spørsmål og hvordan vi ønsker å gjennomføre senere intervjuer. Datainnsamlingen er godkjent av NSD gjennom UiO, referansenummer: 755381. Videre valgte vi å gjennomføre og bruke samme intervjurunde som i prøveintervjuet, da vi fikk god respons fra både intervjuobjekt og veileder.

4.3 Kontekst

For å kunne gjennomføre intervjuene, var det også viktig å finne ut av hvilken kontekst vi skulle utføre intervjuene i. Det finnes ulike former for kontekster, og det er naturlig og kunstig kontekst (Kvale & Brinkmann, 2021). Den naturlige konteksten er hverdagslige former som intervjuobjektet kjenner godt til og føles “naturlig”, som for eksempel arbeidsplassen eller hjemmet. Naturlig kontekst kan skape rom for flere naturlige svar ettersom at omgivelsene er mer avslappende, men dette kan også være vanskelig å få til på grunn av reisevei og at det kan oppstå andre forstyrrelser. Når det kommer til kunstig kontekst så dette ofte noe man må velge ettersom det kan være rent praktisk enklere å gjennomføre, men på en annen side kan gi kunstigere svar på grunn av at intervjuobjektet ikke kjenner til stedet og kan føle seg anspent. Derfor er det, slik som nevnt tidligere, viktig å oppnå tillit slik at intervjuprosessen oppleves som komfortabel. Da vi skulle velge plass å utføre intervjuene ble dette på arbeidsplassen til en av oss intervjuere ettersom det var rent praktisk enklere for oss, og det var enkelt for intervjuobjektene å komme dit. Da fikk alle objektene samme plass og konteksten var lik for alle. Noe vi mener styrker oppgavens validitet.

4.3.1 Casestudier

«Casestudier er intensive kvalitative studier av en eller flere undersøkelsesenheter. Betegnelsen Case kommer av det latinske ordet casus, som understreker betydning av et enkelt tilfelle» (Andersen 2021, s. 14).

Slik som nevnt tidligere i oppgaven har vi valgt casestudie som en del av vår intervjuguide. Derfor skal vi i dette delkapitlet tar vi for oss en kort forklaring på hva en casestudie er, og på grunn av lengden på masteroppgaven tar vi ikke for oss en for stor redegjørelse. Videre for å velge metode har vi studert hvilke metoder som er relevante å bruke til vår problemsstilling og forskningsspørsmål (Thagaard, 2018, s. 52).

I vår masteroppgave vil vi benytte oss av komparative casestudier, der vi skal sammenlikne to barneskoler. Ved å ha flere caser er målet vi skal få en bedre analytisk kontroll (Andersen 2021, s. 92). Vi skal basere casestudiet på kvalitative tilnærminger ved å gjennomføre intervju. Målet med å samle inn informasjon om hver enkelt enhet, i vårt tilfelle rektorer og lærere fra to ulike skoler, er at vi ønsker å sammenlikne ulike enheter eller kategorier til bestemte kjennetegn (Grønmo, 2016, s. 124).

4.3.2 Casestudie med bruk av intervju som forskningsmetode

I dette delkapitlet skal vi gå nærmere inn på begrunnelsen for at vi ønsker å bruke intervju som forskningsmetode i vår casestudie.

Et kvalitativt forskningsintervju handler om å se hendelser og situasjoner ut ifra intervjuobjektets vinkel. Det er det grunnleggende å få frem intervjuobjektets erfaringer og opplevelser av verden (Kvale & Brinkmann, 2021, s. 20). Intervju er en relevant metode å bruke for å få oversikt over hvordan informanten opplever seg selv og sine omgivelser (Thagaard, 2018, s. 53).

Et mål med et intervju er å produsere kunnskap (Kvale & Brinkmann, 2021, s. 21). Kunnskapen blir produsert i samtalen mellom intervjuer og intervjumottaker. Det handler om å produsere kunnskap sammen (Kvale & Brinkmann, 2021, s. 36). Faktorer som spiller inn i intervjuprosessen vil være relasjoner, kontekst, kunnskap om tema og språk. I forbindelse med relasjoner kan intervjuet ses på som et likeverdig samspill mellom mennesker (Kvale & Brinkmann, 2021, s. 37). Det kan også bli ses på som et maktforhold mellom den som intervjuer og den som blir intervjuet. Vi har som mål å ha en trygg og god kontekst der vi hele veien jobber for å opprette god relasjon og sikre motivasjon til informanten. I løpet av intervjuprosessen vil vi stoppe opp og grave frem gullkorn fra informanten. Kvale & Brinkmann (2021) bruker metaforen gruvearbeideren hvor metaforen går ut på at kunnskapen er som et skjult metall. Vi ønsket å hente frem kunnskap ved å ta tak i gullkorn fra informanten, både når det gjelder individuelle eller objektive erfaringer. Som intervjuer skal man forsøke å grave frem de bevisste erfaringene. Kvale og Brinkmann (2021) nevner også en form for terapeutisk intervjuer. Som terapeutisk intervjuer skal man derfor grave dypere i det ubevisste, og da vi gjennomførte intervjuene hadde vi fokus på å grave frem relevant kunnskap fra informantene som var med å belyse vår problemstilling og forskningsspørsmål.

4.4 Utvalg

Målet med forskningen vår er å få mer innsikt i hvordan rektorer håndterer aktivitetsplanene på de to ulike skolene, og få vite mer om hvordan og hvorfor de gjør det på denne måten. I tillegg ønsker vi å finne ut av hvilke erfaringer både rektorene og lærerne har med å skape et trygt og godt læringsmiljø for elevene mens det utarbeides aktivitetsplaner, og om hvordan

lærerne har det på arbeidsplassen sin når de står i saker som handler om kapittel 9A. Ettersom vi ikke hadde mulighet for å intervjuet et ubegrenset opplag med objekter, måtte vi gjøre et utvalg (Cohen, 2018).

Da vi skulle velge informanter til dette masterprosjektet, var det viktig for oss å prøve å få et så bredt perspektiv som mulig ettersom dette er et tema som alle skoler i Norge kan kjenne seg igjen i. Derfor så vi det nyttig for oss å intervjuet fire personer med bakgrunn i skolen, lærere og rektorer. Dette er en liten brøkdel av hva vi kunne ha funnet ut, men vi har prøvd å få frem en liten pekepinn på hva som finnes av meninger og tanker rundt kapittel 9A der ute i skolemiljøet. For å velge ut enheter å intervjuet, var det en prosess som måtte gjennomføres ved å definere teoretiske populasjonen, så dele inn i undergrupper som passer til problemstillingen og deretter velge ut hvilke utvalgskriterier som passet for vår oppgave. Det finnes ulike alternativer som (E. Elstad, personlig kommunikasjon, 14. januar. 2022):

- Tilfeldig utvalg
- Bredde og variasjon
- Strategisk utvalg
- Ekstremt utvalg
- Informasjon
- Snøballmetoden
- Kombinasjon av ulike former

På bakgrunn av dette falt vi på en slags blanding mellom et strategisk utvalg og snøballmetoden. Et strategisk utvalgt tar utgangspunkt i at man velger intervjuobjekter ut ifra en faglig vurdering med et begrenset antall objekter som er relevante og interessante for undersøkelsen (Grønmo, 2016, s. 103). Noe som vi hadde i bakgrunn da vi videre brukte snøballmetoden som en utvelgelsesprosess hvor man velger ut objekter basert på informasjon om hvem som er lurt å intervjuet og som kan passe til oppgavens tema (Grønmo, 2016). Snøballmetoden kommer vi tilbake til litt senere i oppgaven. Ifølge Kvale & Brinkmann (2021) så er det lurt å intervjuet så mange som det trengs for å finne ut av det man trenger å vite til oppgaven sin (Kvale & Brinkmann, 2021, s. 148). Ut ifra dette falt vi på informanter som hadde ulik ansiennitet, kjønn, kompetanse, og arbeidserfaring med 9A-saker. Vi intervjuet en rektor og en lærer fra to ulike barneskoler fra samme kommune, og fikk da til sammen fire informanter.

Deretter har prosessen gått sin gang. Vi fant det hensiktsmessig, og gjennom drøfting med veileder, at å intervju to skoler som er forskjellige, kan kunne komme til å gi oss ulike data som vi kan sammenligne. Derfor har vi intervjuet to ulike skoler fra samme kommune, men skolene har forskjellige geografisk «status». Med det menes at vi kaller ett område for «grønt området», og det andre «rødt område». Begge begrepene har blant annet blitt brukt av Folkehelseinstituttet (2020) for markering av oppvekstprofiler og brukes om ulike geografiske områder som har forskjellig standard innad i kommunen (FHI, 2020). Standarden tar utgangspunkt i økonomi, befolkning, helse, levekår, nærmiljø, og barnehage- og skoletilbud. Videre er informantene to rektorer og to lærere fra de ulike skolene, som vi vil kalle Skole 1 og Skole 2.

4.4.1 Snøballmetoden

Ettersom vi falt på en utvelgelsesprosess som er en blanding mellom et strategisk utvalg og snøballmetoden, velger vi å forklare kort hva snøballmetoden (Grønmo, 2016, s. 117). Denne metoden går ut på at den første informanten foreslår andre som kan være med i utvalget. Noe som skjedde i vårt tilfelle hvor vi hadde vi noen uformelle samtaler med skoleansatte i kommunen, for å høre om de kjente noen rektorer og lærere i kommunen som hadde kunnskap og erfaring med det vi skulle forske på. Vi endte opp med en liste med noen rektorer som var aktuelle. Vi valgte å sende epost til rektorene for å høre om de ønsket å stille opp på intervju. Dette ble svært nyttig i vårt forskningsprosjekt. Deretter fikk vi gode tips til kandidater som vi brukte videre i vår oppgave etter endt intervju med de ulike kandidatene. På denne måten fikk vi sikret oss gode informanter som hadde ulike forkunnskaper og erfaringer i forbindelse med å svare på dilemmaer i arbeidet med skolemiljøet og kapittel 9A i skolen.

Fordelen med å bruke snøballmetoden er at vi kan få en enklere tilgang på informanter ved at de kjenner hverandre og kan fremsnakke intervjuet, og det kan styrke vår sak. Samtidig kan metoden være en ulempe og problematiseres ved at noen kan påvirke hverandres svar og kan ha «hjulpet» hverandre i forkant av intervjuet slik at de ikke blir like autentisk. En annen utfordring med denne metoden kan være dersom informanten foreslår en kandidat som ikke står til våre forventinger med tanke på kunnskap med å svare på spørsmål til vår problemstilling og forskningsspørsmål. Begge disse sidene har vi tatt utgangspunkt i da vi intervjuet. Vi mener at vi fikk et passelig utvalg til vår studie som var utenfor vår krets, og alle informantene jobber i en kommune en av oss forskere ikke jobber i selv. Dette var med på å skape en avstand vi mener var kvalitetssikrende for oppgaven.

4.4.2 Motivasjon

Det er ulik motivasjon i forbindelse med ønske å stille til intervju. Fra andre medstudenter har vi fått høre at det ofte er utfordrende å få til intervju med rektorer og lærere.

Tilbakemeldingen er at de ofte ikke har tid, ettersom dagene er hektiske for de som jobber i skolen. For å møte den utfordringen valgte vi å sende e-post med forespørsel om intervju, og i tillegg kontakte intervjuobjektene på telefon. Det gav etter hvert resultater, og vi fikk sikret intervju med en rektor og en lærer på to barneskoler. Før intervjuene skulle gjennomføres sendte vi ut en e-post med et informasjonsskriv til informantene om formålet med masteroppgaven og at det er mulig å trekke svarene sine i etterkant av intervjuet.

4.4.3 Intervjuobjektene

Etter utvelgelsesprosessen endte vi på, slik som nevnt tidligere, to lærere og to rektorer fra to ulike skoler. Begge skolene ligger sentralt på Østlandet, men skolene ligger på hver sin «ytterkant» i kommunen. Bakgrunnen for valg av intervjuobjektene var fordi rektorene er de som har hovedansvaret for elevens skolehverdag (jf. Opplæringsloven), og fordi lærerne er de som er «tett på» elevene i klasserommene og i friminuttene hvor mange av mobbesakene kan ta sted. Valget falt på barneskoler da vi begge selv jobber på barneskoler, og ønsker å gjøre masteroppgaven praksisnært. Ettersom vi har valgt to skoler fra samme kommune, kan vi si at utvalget er relativt homogent. Hadde vi dermed hatt et større utvalg med flere ulike skoleledere, geografisk spredning, ulike lærerroller og ulike skoletyper, kunne vi fått et enda rikere svar på problemstillingen vår. Men ettersom vi har brukt et semistrukturert intervju, mener vi at vi har fått tilstrekkelig med informasjon gjennom de fire informantene våre.

	Skole 1		Skole 2	
Intervjuobjekt	Rektor 1	Lærer 1	Rektor 2	Lærer 2
Kjønn	Kvinne	Kvinne	Mann	Mann
Ant. år i skole	23 år	3 år	10 år	22 år
Ant. elever	Underkant av 400		Underkant av 400	
By/ bygd	Bygd		Bygd	

Vedlegg 1. Oversikt om de ulike informantene i studien.

4.5 Vitenskapsteoretisk tilnærming

Vår begrunnelse for valg av fenomenologisk tilnærming er bygge på erfaringer og meninger fra informantenes livsverden. I forbindelse med kvalitativ forskning og fenomenologisk tilnærming går det ut på å forstå sosiale fenomener ut fra aktørens egne perspektiver, og forstå disse ut for hvordan disse forstås hos informantene (Kvale & Brinkmann, 2021, s. 45). For å kunne tolke å forstå hva informantene mener må vi som forskere få oversikt over deres hensikter med deres handlinger og meninger (Grønmo, 2016, s. 392). I vårt forskningsprosjekt skal vi ha et fenomenologisk perspektiv der vi skal finne svar på hvordan rektorer og lærere opplever dilemmaer i arbeidet med skolemiljøet og kapittel 9A. I et fenomenologisk perspektiv ønsket vi å legge vekt på forskernes erfaringer og opplevelser for å forstå deres meninger (Grønmo, 2016, s. 392). Vi ønsket som forskere å bruke våre egne erfaringer i arbeidet med skolemiljø for å kunne reflektere iver informantens erfaringer og opplevelser (Grønmo, 2016, s. 393). Samtidig hadde vi fokuset på at ikke våre erfaringer og opplevelser skulle være dominerende. Vi ønsket først og fremst å få frem informantene sine opplevelser. Men ved at vi begge har arbeidet mye med skolemiljø, opplevde vi det som svært relevant og nyttig å ha et fenomenologisk perspektiv, da vi gjennomførte intervjuene.

Det semistrukturerte forskningsintervju kan karakteriseres gjennom ulike fenomenologiske inspirerte nøkkelord (Kvale & Brinkmann 2021). Vi ønsket å ha fokus på noen av disse nøkkelordene i bakhode med tanke på gjennomføring av intervjuene. Blant annet er «livsverdenen» et nøkkelord. Det handler om å møte den som skal intervjues i dagliglivet med dens egne opplevelser fra dagliglivet. Utgangspunktet er synspunktene, erfaringene og opplevelsene til den som blir intervjuet. Søke etter mening. Målet er å registrere og tolke det som sies, og underveis i intervjuet kom vi med oppfølgingsspørsmål når det falt naturlig i forhold til relevante svar i forbindelse med vår problemstilling og forskningsspørsmål. Videre bygget vi på det kvalitative i intervjuet og ønsket å få frem at selve intervjusituasjonen er en mellommenneskelig situasjon i samspill mellom to eller flere mennesker. I dette samspillet blir det skapt kunnskap. Deretter fokuserte vi på at intervjuet skal være en positiv opplevelse der vi underveis ønsker å vise interesse og engasjement for det som blir fortalt ved å gi rom for både svar og spørsmål som ikke står nedskrevet i intervjuguiden.

4.6 Transkripsjon av intervjuene

«En transkripsjon er en konkret omdannig av en muntlig samtale til en skriftlig tekst» (Kvale & Brinkmann, 2021, s. 210). Etter endte intervjuer sitter vi igjen med en massiv form av informasjon. Da er det på tide med transkripsjonen av intervjuene. En transkripsjon er en konkret utvinning av en muntlig dialog som gjøres om til en skriftlig tekst (Kvale & Brinkmann, 2021). Vi transkriberte de fire intervjuene rett etter hver gjennomførelse av intervjuene. Dette var også for å huske eventuelle detaljer fra intervjuet som vi kunne ta med i transkripsjonene, og vi visste at dette ville være en tidkrevende prosess, og for å sikre reliabilitet er det en fordel at vi er to som deltar og sammen gjør etterarbeidet med intervju. Alle intervjuene har blitt transkribert fra start til slutt, da vi så det hensiktsmessig til analysen. Dataene fra intervjuene ble dermed sammenfattet, og ble brukt til å starte med analysedelen i masteroppgaven. Vi kan sikre dette ved å høre gjennom lydopptaket flere ganger (Kvale & Brinkmann, 2021, s. 211). En annen måte å sikre reliabilitet på er at vi begge transkriberer intervjuene slik at vi i ettertid kan sammenlikne dataene. For å sjekke validiteten kan vi stille oss selv spørsmål om de slutningene vi har kommet frem stemmer overens med den virkeligheten vi har studert (Thagaard, 2018, s. 189). Ved å være nøye og kritiske når vi sammen vil gå gjennom materialet vil styrke validiteten. Cohen (2018) mente at om man startet med en rask transkribering av intervjuet og starten på en analyse vil fort kunne gi en pekepinn på hvor fokuset i oppgaven bør ligge.

4.6.1 Organisering og bearbeidelse av data

I vårt arbeid med organisering, bearbeidning og analyse av data har vi tatt utgangspunkt i modellen som er skissert ovenfor (Dalen, 2013, s. 56). Denne modellen tar for seg ulike datakilder i intervjustudier. I et intervju ønsker vi ikke bare ha fokus på som blir sagt, men også på nonverbalt språk som for eksempel kroppsspråk og den konteksten vi befinner oss i.

4.6.2 Fargekoding

I vårt arbeid med å bearbeide og analysere intervjuene har vi valgt å benytte oss av fargekoding (Kvale & Brinkmann, 2021). På den måten skal vi sortere ytringer i forhåndsbaserte kategorier. Det blir mye tekst når vi skal transkribere ett intervju. Ved å bruke fargekoder får vi tydeligere frem svar fra informantene som vi ønsker å bruke videre i drøftingsdelen i oppgaven. Det vil også hjelpe til med å få en rød tråd mellom teori, metode og drøftingsdelen i oppgaven. I tillegg til dette vil det også hjelpe til med lesingen av funn da

vi fargekoder forskningsspørsmål sammen med de svarene vi opplevde av passet til spørsmålet. Det vi har brukt i oppgaven er det som har blitt markert med farge. For å skille de ulike spørsmålene og svarene fra hverandre, har vi brukt tre ulike farger. Funnene vi har fått ut ifra svarene i intervjuene kommer frem under punkt 5.2.1. i «Dataanalysen» under «Funn» i masteroppgaven.

Intervju med informant rektor 1 fra skole 1		
Problemstilling	Forskningsspørsmål	Begrenset intervjuguide
<i>Hvilke dilemmaer kan rektor møte i arbeidet med elevens individuelle rett til et trygt og godt skolemiljø?</i>	Nr. 1: Den 01.08.2017 ble handlingsplikten og enkeltvedtak erstattet med aktivitetsplikten. Hvordan har dette endringen påvirket rektor sitt arbeid med tanke på å ivareta lærerne som står i kapittel 9A-saker?	11. Hvordan vil du forklare begrepet “dilemma” i arbeid med skolemiljø? Omformulere. Kan du beskrive hvilke dilemmaer du opplever å stå i etter at kapittel 9A i opplæringsloven ble endret? Ja, hvordan vil jeg forklare det. Dilemma blir jo at man vil ivareta alle. Noe jeg synes blir vanskelig innimellom som skoleleder. For du skal.. Altså vi er her for eleven. Det er nummer en. Men så skal du ivareta foreldrene, foreldrene til de som har vært kanskje krenkende mot en elev, og de elevene som har krenket. Så skal du ivareta lærerne. I det aspekter er det mange dilemmaer, også skal du opp i det hele være en klok leder. Det største dilemma er foreldrene imellom. Det kan være vanskelig. De har sterke meninger om hva som er årsaken og det var være ulike meninger om det.
	Nr. 2: Hvilke erfaringer har rektor gjort i forhold til praktiseringen av aktivitetsplikten i §9A-4 med tanke på at eleven skal høres og at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn?	3.På hvilken måte får du kjennskap til elevmiljøet ved skolen? Åja, det gjør man jo på mange måter. Nå har jo jeg jobbet på en skole som ikke er så stor. Så jeg har hatt nær tilknytning til teamene, også perioder fulgt opp team direkte. Så håper jeg det har vært kort vei til ledelsen med elevsaker, også gjennom avdelingsledere. Dette har vi hatt som et punkt på ledermøtet når det er elevsaker hvor vi har vært på team også diskuterer vi det. Også tenker vi "her trenger vi en aktivitetsplan". Men det jeg er veldig opptatt av er at det ikke bare er ledelsen, men at vi er et vi sammen med teamet som gjør dette i samråd med foreldrene, og eleven. Så har jo vi hatt gode systemer med ressursteam hvor sånne ting blir tatt opp annenhver uke + at vi hadde

		<p>læringsstøttende team hvor vi tok opp saker annenhver fredag hvor vi hadde en oversikt over alle eleven på trinn. Der stod det aktivitetsplaner og hvor det var satt i gang noe virke på elevene, hvor også lærere var invitert sammen med miljøterapeut og assistenter inn. Tenker at vi hadde et ganske godt system på dette.</p>
	<p>Nr. 3: Hvilke oppfatninger har rektorene om elever og foresatte sine muligheter til å melde å fra om mobbesaker etter innføring av aktivitetsplikten 01.08.2017?</p>	<p>5.Hvilke erfaringer har du som rektor rundt endringen av opplæringsloven fra å være et vedtak til å bli en aktivitetsplikt?</p> <p>Jeg tenker at det er, at det gir en juridisk rettighet til elever som jeg tenker fortjener det og har krav på det. Så kan det alltid være mange årsaker til, og det er veldig sammensatt så disse sakene er veldig vanskelige. Så det som er viktig er at disse hendelsene skjer i en dynamikk med andre elever. Derfor så er jeg så opptatt av å undersøke saken. At vi har en aktivitetsplikt skjerper praksis, og at vi ikke kan anta, tro, synse. For det er litt fort gjort. Du må vite, og da er du nødt til å undersøke. Så det jeg liker godt med aktivitetsplikten er jo at "okei, du får" og da vet jeg at hvis jeg som rektor får en bekymring fra en forelder, så må jeg agere samme dag ved å svare og si at dette tar vi på største alvor også må vi komme tilbake til dere når vi, enten må vi ha ett møte eller så kan vi ta det på telefon, også må vi gjøre rede for og undersøke. Det er ikke sikkert at det er en aktivitetsplan. Det kan godt hende at vi bare undersøker i en periode. Og etter en undersøkelse kan det hende at vi ikke trenger en aktivitetsplikt, men da må det dokumenteres. Dette skaper en veldig trygghet. Kjempeviktig med dokumentasjon. Hvis du får tre henvendelser og ikke har opprettet aktivitetsplan, så har ikke skolen gjort jobben sin. Med en gang var man kanskje litt frustrert fordi det var merarbeid, og fordi man måtte sortere til at jeg tenker at det er riktig og viktig.</p>

Vedlegg 2 «Utvalg fra dataanalysen». Utvalg av kodet data.

4.7 Kvaliteten på studien

Kvaliteten på et studium kommer fra datamaterialet som er innhentet i en analyseprosess, og må derfor sees i sammenheng ved at det skal belyse problemstillingen i oppgaven. Nå skal vi se nærmere på begrepene validitet og reliabilitet, og forklare disse begrepene som er brukt i masteroppgaven. Validitet og reliabilitet er to begreper som brukes om hverandre, og er to overordnede kriterier for å kvalitetssikre en tekst og bruk av data. Validitet handler om datamaterialets gyldighet i forhold til problemstillingen, og reliabilitet sikter til selve datamaterialets pålitelighet. Her sitter vi igjen med to viktige nøkkelord «gyldighet» og «pålitelighet» (Grønmo, 2016).

4.7.1 Validitet

Validitet handler om datamaterialets gyldighet for problemstillingene som skal belyses (Grønmo, 2016, s. 241). Målet er å ha en god datainnsamling som er relevante for å besvare problemstilling og forskningsspørsmål. Treffer datasamlingen godt med tanke på å besvare problemstillingen sier vi at validiteten er høy. Dersom datainnsamlingen ikke treffer det vi ønsker å undersøke, er validiteten lav.

I et kvalitativt forskningsintervju er det ofte en dialog mellom forskeren og andre om hvor godt datamaterialet gir svar på problemstillingen eller ikke. Denne formen for validitet kalles for «kommunikativ validitet» (Grønmo, 2016, s. 255). For å sikre at validiteten er tilfredsstillende kan forskeren gå gjennom datamaterialet i en samtale med informanten. Dersom informanten kjenner seg godt igjen i det forskeren legger frem av datamaterialet er validiteten tilfredsstillende (Grønmo, 2016, s. 255). Fordel med slike drøftinger er å få avdekke svakheter ved datamaterialet, og se eventuelle styrker. Deretter for å undersøke validiteten, kan det være lurt å snakke med de som har blitt intervjuet, og finne ut hva de mener om hvordan selve intervjuet har gitt svar på problemstilling og forskningsspørsmål.

Ved å gå kritisk gjennom analyseprosessen vil styrke validiteten (Thagaard, 2018, s. 189). Vi som samarbeider om masteroppgaven, har valgt å sette av tid rett etter intervjuet der vi sammen går gjennom intervjuet. Det samme gjør vi rett etter transkripsjon er laget. Vi vil også ta opp dette som et eget tema i veiledning med veileder.

4.7.2 Reliabilitet

Reliabilitet som begrep på sin side forteller hvor pålitelig et datamateriale er (Grønmo, 2016, s. 243). Graden av reliabilitet avgjøres i forhold til samsvar mellom ulike innsamlinger av data om samme fenomen, med samme opplegg for undersøkelsen. Reliabilitet handler om hvordan vi gjør rede for kontakten med deltakerne i felten, og hvordan vi erfarer utvikling av data i felten (Thagaard, 2018, s. 181). Reliabilitet handler om det er hvorvidt det er sammenheng om et resultat kan reproduseres av andre forskere på andre tidspunkter (Kvale & Brinkmann, 2021, s. 276). Med det menes det om intervjupersonen vil endre svar til en annen forsker, med samme spørsmål. At vi to medstudenter som har samarbeidet om informasjonsskriv, intervjuguide og transkripsjon er en fordel for å sikre reliabiliteten. Reliabiliteten i kvalitativ forskning innebærer at om en annen forsker stiller de samme spørsmålene, vil han komme frem til de samme resultatene (Thagaard, 2018, s. 187). I arbeidet med vår masteroppgave har vi ikke fått muligheten til å gjennomføre det intervju med de samme spørsmålene til intervjuobjektet flere ganger. For det første har det vært en utfordring å finne og velge ut informanter. For det andre har vi valgt å være sammen om planlegging, gjennomføring og analysen av intervjuene.

4.7.1 Etske betraktninger

Vi ønsker å ha søkelys på etiske problemstillinger gjennom hele intervjuforløpet (Kvale & Brinkmann, 2021, s. 97). Fokuset vil være på å ivareta informantene, sørge for anonymisering, og retten til å trekke seg. Som forskere skal vi formidle vårt ansvar bearbeiding og presentasjon av data.

Informantene som skal intervjues vil få et informasjonsskriv og må skrive under et samtykkeskjema for å delta. De kan under hele intervjuprosessen velge å trekke seg fra intervjuet. Når det gjelder intervjuguiden har vi valgt at informantene ikke får tilsendt denne på forhånd. Vi tenker at dersom informantene får en intervjuguide på forhånd vil det kreve tid for dem å sette seg inn i spørsmålene og at de vil være en større sjanse for at de ikke velger å delta. Både rektorer og lærere har fra før en hektisk arbeidshverdag.

Vi har fått godkjent vår søknad om å gjennomføre vårt forskningsprosjekt av norsk senter for forskningsdata (NSD).

I tillegg vil vi bruke «diktafon-appen» som vi har fått tilgang til via nettskjema fra Universitetet i Oslo. Dette er for å ivareta GDPR-krav for anonymitet, konfidensialitet, kryptert lagring av data og riktig bruk av personopplysninger. Alle opptak vil derfor slettes etter at oppgaven er skrevet og levert.

4.8 Forskernes arbeid og ståsted

Vi er to medstudenter som har to ulike roller i skolen. Den ene av oss har lang erfaring som lærer, og den andre har lang erfaring som lærer og undervisningsinspektør. Jobber nå som rektor på en barneskole. Vi har begge stor interesse for arbeidet med elevens skolemiljø. Gjennom våre erfaringer fra skoleverket og videreutdanning i master i utdanningsledelse, ønsker vi å få mer kunnskap om rektors arbeid med skolemiljø og kapittel 9A (Opplæringsloven, 1998, §9A-4). Vi står i flere daglige utfordringer som ansatte i skolen i forbindelse med håndteringen av kravene til et godt og trygt skolemiljø. En utfordring er at det ikke er nok tid og ressurser. En annen utfordring er elevens stemme og subjektive rett til et godt og trygt skolemiljø. Vi kjenner daglig på det dilemma å følge opp enkelteleven, men samtidig følge opp de andre elevene i klassen, og på hele skolen (Møller, 1996).

I etterkant av intervjuene ser vi at det å starte en analyseprosess har vært krevende ettersom analysen tar utgangspunkt i notater og transkripsjon av intervjuer (Kvale & Brinkmann, 2021). Derfor har vi sett viktigheten av å ta gode notater underveis i intervjuet, og få raskt skrevet ned ulike observasjoner rett etter intervjuet slik at man husker flest mulige detaljer fra intervjuopplevelsen. Ettersom vi var to, en til stedet og en via Teams, ser vi i etterkant en stor fordel i dette. Den ene studenten noterte mye underveis via Teams og tok en mer observatørrolle (som nevnt tidligere) og mens den andre studenten noterte i rykk og napp under intervjuet. Slik fikk vi gode og fyldige notater med mye informasjon som kan brukes i analysedelen. I tillegg tok vi også lydopptak via diktafon-appen som er godkjent av UiO. Dette informerte vi informantene om på forhånd, slik at vi fikk samtykke til å ta opp intervjuet gjennom et samtykkeskjema alle har skrevet under på før hvert intervju ble gjennomført (Kvale & Brinkmann, 2021). Fordelen ved å ta lydopptak er å kunne høre intervjuene flere ganger, få ned flere notater i etterkant og at gjennom analyse av intervjuet kan man få med flere detaljer enn under selve intervjuet. Ulempen kan være at objektene kan oppføre seg annerledes ved at det blir tatt opp og at svarene ikke blir like autentiske. Dette er

ikke noe vi opplevde, da bruken av lydopptak har vært en positiv opplevelse for både intervjuer og objekt. Ettersom det er notatene som gir grunnlaget for selve analysedelen, blir analysen en form for tekstanalyse (Bratberg, 2021).

4.9 Oppsummering

Vi vil her komme med en kort oppsummering av metodekapittelet hvor vi har gjort rede for valg av det kvalitative forskningsintervju som metode, og hvorfor denne metoden passet godt til vår oppgave. Bakgrunnen for valg av forskningsmetode falt på det kvalitative forskningsintervju med case som grunnlaget for et semistrukturert intervju. Denne formen for metode passet godt til vår oppgave ettersom vi ønsket et strukturert intervju som ga rom for tilleggsspørsmål underveis som igjen åpnet for en trygg og god dialog.

Vi har videre forklart hvordan vi kom frem til intervjuobjektene gjennom et utvalg ved bruk av strategisk utvalg og snøballmetoden. Deretter har vi lagt frem hvordan vi har behandlet datamaterialet i forhold til transkripsjonen og kort om analysedelen. Videre har vi skrevet noe om validitet og reliabilitet hvor målet har vært å fremme studiens kvalitet med vekt på gyldighet og pålitelighet, og hva vi har gjort for å sikre oppgaven vår. Til slutt har vi skrevet noe om vår refleksjon rundt arbeidet som forsker og om hva masteroppgaven mulig kan bidra med. I neste kapittel vil vi presentere funn og analysen av funnene.

5 Presentasjon av funn og analyse

5.1 Innledning

Hensikten med dette kapitlet er å sette søkelys på hvordan rektorer og lærere håndterer bruken av aktivitetsplaner, og fremme erfaringer intervjuobjektene har med hvordan skape et trygt og godt skolemiljø for og sammen med elevene. I tillegg ønsker vi å belyse lærernes og rektorenes arbeidssituasjon i forhold til hvordan rektor ivaretar lærerne når de står i kapittel 9A-saker. Funn og analyse er empirisk data som er utarbeidet gjennom en innholdsanalyse av transkripsjonene av intervjuene (Bratberg, 2021, s. 80).

Innledningsvis vil vi kort gjøre rede for skolene, rektorene og lærerne som danner grunnlaget for den empiriske dataen. Dette er for å gjøre forskningen lettere å forholde seg til, samtidig som den blir transparent og skaper muligheten for å se sammenhenger mellom svarene til intervjuobjektene. Videre i analysedelen vil vi presentere funn på bakgrunn av de tre forskningsspørsmålene våre, og vil fremme disse slik:

Forskningsspørsmål 1: handler om hvordan rektor ivaretar lærerne som står midt opp i saker som omhandler kapittel 9A, og om hvordan den rettslige endringen har påvirket arbeidet med de nye planene knyttet til kravet i kapittel 9A. Data blir presentert i underkapittel **5.3 Skolelederens ansvar i 9A-saker.**

Forskningsspørsmål 2: handler om hvordan rektor og lærerne har erfart selve praktiseringen utløst av aktivitetsplikten kapittel 9A-4. Data blir presentert i underkapittel **5.4 Skolens praktisering av §9A-4 i opplæringsloven.**

Forskningsspørsmål 3: handler om hvilke erfaringer rektor og lærere har gjort seg i forhold til hvordan foresatte og elever melder mobbesaker, og oppfølgingen av disse. Data blir presentert i underkapittel **5.5 Skolens erfaringer i arbeidet med lovverkets krav.**

5.2 Beskrivelse av skole- og ledelsesstruktur

I dette delkapittelet har vi valgt å komme med en kort forklaring på både skoler, forskningsspørsmål og fargekodingen som vi sammenlikner i vår casestudium, før vi går inn på funnene.

Vi intervjuet fire objekter som jobber i skolen. De fire objektene kommer fra to skoler, og på hver skole har vi intervjuet rektor og en lærer. Vi ønsket å ha et passe antall med informanter slik at vi klarer å jobbe godt med transkripsjonen og analysering av datamateriale. Dette også med tanke på at intervjuene skulle gjennomføres i et kort tidsrom. Alle skolene er middels store barneskoler som holder til på Østlandet. Det var flere likhetstrekk mellom skolene, og derfor har vi i analysen lagt til grunn for likhetstrekk i svarene. I etterkant av transkripsjonen har vi blitt overrasket over hvor like noen av svarene har vært til tross for ulike roller objektene har i skolene.

Skole 1: er en barneskole 1.-7.trinn med underkant av 400 elever. Ledelsesressursen består av rektor, assisterende rektor og en avdelingsleder. Skolen ligger i et område med gode levekår, grønt område. Rektor 1 som vi intervjuet har jobbet over fem år som rektor, jobbet over 20 år i skolen, har lederutdanning, og god erfaring i arbeid med 9A-saker. Lærer 1 som vi har intervjuet er en nyutdannet lærer og jobber som kontaktlærer. Hen har i løpet av sin korte fartstid i skolen arbeidet allerede mye med saker i forbindelse med 9A-saker på det trinnet hen jobber på.

Skole 2: er en barneskole 1.-7.trinn som også har rett i underkant av 400 elever. Ledelsesressursen på skolen består av rektor, assisterende rektor og en avdelingsleder. Skolen befinner seg i et område som er blandet med tanke på levekår, rødt område. Rektor 2 som vi har intervjuet på denne skolen har jobbet i to år som rektor, har lederutdanning og vært hovedtillitsvalgt i flere år. Rektor 2 har bred erfaring i arbeidet med 9A-saker, både i rollen som lærer, tillitsvalgt og rektor. Lærer 2, som vi intervjuet på denne skolen, har jobbet i skolen i over 22 år, og har rollen som spesialpedagog og kontaktlærer. Lærer 2 har bred erfaring med 9A-saker, og står midt opp i en slik sak i skrivende stund.

Begge skolene ligger i bynære strøk, men landlig til, og vi vil kategorisere skolene som middels store skoler ettersom begge skolene er to-parallelle. Både skolene, rektorene og

lærerne er relativt like, men den største forskjellen er «hvor» geografisk sett, hvor skolene ligger i kommunen. Derfor har vi valgt å bruke kategoriene «grønt» og «rødt» område, slik som skrevet om tidligere. Dette er for å skille mellom skolene og belyse noen av kjennetegnene ved kategoriseringen av områdene. Slik vi ser det er begge skolene ganske homogene, og relativt like forutsetninger for hvordan gjennomførelsen og bruken av aktivitetsplaner foregår. Dette skal vi gå mer inn på i selve analysedelen.

Videre har vi valgt å fargekode de ulike forskningsspørsmålene for å gjøre det enklere å forstå hva vi refererer til når vi snakker om analysedelen, slik som nevnt i metodedelen.

Fargekodingen ble slik:

Forskningsspørsmål 1: Den 01.08.2017 ble handlingsplikten og enkeltvedtak erstattet med aktivitetsplikten. Hvordan har dette endringen påvirket rektor sitt arbeid med tanke på å ivareta lærerne som står i kapittel 9A-saker?

Forskningsspørsmål 2: Hvilke erfaringer har rektor gjort i forhold til praktiseringen av aktivitetsplikten i §9A-4 med tanke på at eleven skal høres og at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn?

Forskningsspørsmål 3: Hvilke oppfatninger har rektorene om elever og foresatte sine muligheter til å melde å fra om mobbesaker etter innføring av aktivitetsplikten 01.08.2017?

5.3 Skolelederens ansvar i 9A-saker

Det første forskningsspørsmålet handler om hvordan rektor arbeider konkret med å støtte lærere som står i saker med aktivitetsplan, de skriftlige planene og kravene som er knyttet til kapittel 9A i opplæringsloven, og hvordan dette kapitlet har påvirket lærerens hverdag når de står i mobbesaker. For å systematisere svarene, valgte vi å bruke nøkkelord for å finne likheter og ulikheter, og det var; støtte, dilemma, ansvarlighet og involvering. Funnene til dette forskningsspørsmålet har vi satt i en egen tabell (se Vedlegg 2, «Utvalg fra dataanalysen», s.37).

Rektorene på begge skolene forteller at de har egne rutiner for hvordan arbeide med aktivitetsplaner, men ikke når det kom til å ivareta lærerne som står i enkeltsaker som

involverer kapittel 9A. Rektor på skole 1 forteller om hvordan ledelsen prøver å gi støtte gjennom å skrive aktivitetsplaner sammen og det å være tilgjengelig, men at det er et dilemma å ivareta alle parter i en sak: *«Ofte læreren som skriver sammen med f.eks. meg hvor man trenger støtte. Der er lærere forskjellige. Noen er veldig trygge, noen er veldig redde for å gjøre feil og noen trenger litt veiledning fordi de kan bli litt raske på tiltak, og skal bare få det unna. Viktig at det er en aktivitetsplan som er reell. Rektor skal vite til enhver tid hvor mange som har aktivitetsplan».*

Videre sier rektor 1 og presiserer at: *«Dilemma blir jo at man vil ivareta alle. Noe jeg synes blir vanskelig innimellom som skoleleder. For du skal.. Altså vi er her for eleven. Det er nummer en. Men så skal du ivareta foreldrene, foreldrene til de som har vært kanskje krenkende mot en elev, og de elevene som har krenket. Så skal du ivareta lærerne».*

Rektor på skole 2 på sine side forteller om at det er krevende kanskje spesielt i saker hvor læreren kan føle på å ikke gjøre en god nok jobb eller hvis læreren selv er en del av «problemet»: *«Hvis vi går til lærerperspektivet i elevsaker så vil alltid læreren ha en eller annen rolle. Det kan være knyttet til at det kan være krevende å få vite at eleven din blir mobbet eller føler seg mobbet. Kanskje mange kan kjenne på «er det noe jeg gjør gærent» eller «er det noe jeg ikke har fått til». Så det er mange utfordringer knyttet til hvordan vil læreren som er tettes på å oppleve å bli blandet inn i en slik sak. Av og til så kan jo læreren bli beskyldt for å være en del av problemet i stedet for en løsning».*

Lærerne på både skole 1 og 2 på sin side forteller at de opplever å få tilstrekkelig støtte av sine ledere i skolen når de står i kapittel 9A-saker. Læreren på skole 1 forteller: *«... jeg synes at rektor har vært tilgjengelig der og har hatt en aktiv rolle i aktivitetsplanen og saken. I forhold til selve skrivingen var det min nærmeste leder som var mest aktiv. Jeg har blitt ivaretatt ved at jeg er hos bedriftshelsetjenesten og hos karriereveileder hos Moment, men det beste i denne saken hadde vært at arbeidsmengden hadde blitt nedskalert ettersom er det er veldig tidskrevende sak med mye dokumentasjon som skal gjøres».*

Lærer 2 deler samme erfaring som lærer 1, ved å fortelle at rektors tilgjengelighet må være absolutt ettersom det er rektor som sitter med hovedansvaret for både ansatte og selve oppfølgingen av §9A: *«Den bør være absolutt. Det er rektors ansvar. Rektor er personlig strafferettslig ansvarlig. Til syvende og sist så det er rektors ansvar å ivareta*

opplæringsloven for elevene, men også HMS-ansvaret for de ansatte. Og derfor er det viktig at rektor lager en aktivitetsplikt som er gjennomførbar».

Samtidig opplever også lærer 1 at det har vært vanskelig å få gjennomslag i spesielt en sak, og støtten i å jobbe saken videre: *«Jeg føler at vi ikke blir hørt i denne saken. Jeg opplever at vi har vært i kontakt med barnevernet anonymt, politiet og tidligere psykolog som har jobbet i politiet, og har blitt anbefalt av alle disse instansene å melde bekymring til barnevernet, men at skolen holder igjen da. Det oppleves som at man ikke blir hørt, og at fra vår side så kan vi oppleve han eleven krenker, men at ikke eleven ser dette selv og er ukritisk. Man blir litt dratt mellom det å skulle ivareta det barnet på ulike måter».*

Videre forteller læreren på skole 2 at: *«I mitt tilfelle, så synes jeg de gjør en god jobb, men det er jo vanskelig å gjøre noe med noe med en eneste gang, og det som holder de tilbake er jo stort sett alltid økonomi. Men da må du ha rektorer som er villig til å sette ny eller opplæringsloven og arbeidsmiljøloven foran budsjettkravene til kommunen»*

Begge skolene forteller at for å kunne gi en god nok støtte til lærerne så må man både være tilgjengelig og gi støtter og anerkjennelse gjennom samtaler med lærerne og involvere lærerne i sakene, slik at lærerne føler på støtte. Rektor på skole 1, sier: *«Så må man være en støtte både i forhold til kontakt med foreldre og rektor skal vite og bør ta kontakt med hjemmet. Det kan delegeres til avdelingsleder. Samarbeide tett. Rolleavklaring. Lærer må ha aktivitetsplanen godt under huden. Så kommer det veldig an på saken. Har liten erfaring med at elev føler seg krenket av lærer. Men det kan jo hende at foreldre ikke synes det har blitt gjort nok. Da må man bare holde hodet kaldt og hjertet varmt, er mitt beste råd. Så man kanskje ha en samtale med lærer først, får tømt seg litt og får anerkjennelse».*

Videre forteller rektor på skole 2 at på sin skole: *«Må passe på at involveringen er god. Slik at lærerne ikke opplever at det er mistillit fra foresatte eller ikke får backing av ledelsen. Så er det dilemma for ledelsen i disse sakene».*

Rektor på skole 2 forteller også at det er mange tunge 9A-saker i dag og at støttesystemene rundt skoler, ledere og lærere generelt er for dårlige, og derfor velger mange å slutte: *«Jeg mener at det er for dårlig. Når det er så mange som slutter, så må man reflektere litt over hvor mye det koster for ledere og lærere. De som har vært lenge i yrket, velger å slutte. Det er*

ingen leger som opererer alene, man har med mentor og veldigningsordning. Det har man i mange andre yrker. Det er underlig at man ikke har et system for dette i skolen. Det er ikke mange nok folk som heller ikke har nok tid slik at man får gjort jobben. Da må man slukke branner, og jobber helt til man ikke orker mer. Det må investeringer til for å kunne snu denne trenden, og selve lovverket har vært mye diskutert. Hadde man fått en aktivitetsplikt som var mindre tydelig og omfattende, så hadde man kanskje hatt muligheten til å kunne brukt tiden på en annen måte. Man vet jo at man har bedriftshelsetjenesten, men når det er økning på mange skoler og veldig mange har behov for hjelp. Det er jo ikke slik at det plutselig over natten er flere plasser. Alle sider blir skvist. Det er underlig. At ikke man har det et system for det».

Rektor på skole 2 forteller også at det oppleves å få støtte i noen saker om statsforvalter kommer på, for da har man den «øverste instans» med på laget: *«Hvis ting eskalerer og det blir liksom ikke sant hvis vi plutselig statsforvalter blir koblet på, så vil man nok kanskje oppleve etter hvert en større trygghet at det er utarbeidet tiltak og aktivitetsplanen sånn i samarbeid med noen».*

Videre forteller læreren på skole 2 at opplevelsen av at støtteapparatene rundt er for dårlige, og at det til syvende og sist faller på økonomien til skolene. Lærer 1 forteller: *«... men det er jo vanskelig å gjøre noe med noe med en eneste gang, og det som holder de tilbake er jo stort sett alltid økonomi. Men da må du ha rektorer som er villig til å sette ny eller opplæringsloven og arbeidsmiljøloven foran budsjettkravene til kommunen».* I neste kapittel skal vi se nærmere på hvordan skolen praktiserer bruken av «elevens stemme» som står nedfelt i §9A.

5.4 Skolens praktisering av §9A-4 i opplæringsloven

Det andre forskningsspørsmålet handler om skolelederens erfaring med tanke på selve arbeidet med aktivitetsplikten og om hvordan elevenes stemme blir ivaretatt når aktivitetsplaner skal utarbeides. Da vi kodet svarene fra datamaterialet, er det noen nøkkelord vi har valgt å ta utgangspunkt i: arbeidsmengde, dokumentasjon og laget rundt eleven.

Gjennom transkripsjon og arbeid med datamaterialet så var det et tydelig funn som ble gjort når det kommer til hvordan elevens stemme blir hørt etter lovendringen med §9A, og det var: ressurser, samarbeid og økt dokumentasjon.

Rektor på skole 2 og lærerne på skole 1 forteller at det har blitt en økt arbeidsmengde og at dokumentasjon har blitt enda viktigere og fått mer fokus i arbeidshverdagen. Dette opplever begge to at er positivt, men med den økte dokumentasjonen blir som sagt arbeidsmengden større, og i en skolehverdag er allerede tiden knapp til de oppgavene som er forankret og at aktivitetsplanene kommer i tillegg til andre arbeidsoppgaver. Samtidig så oppleves det er skjerpet fokus på elevens stemme og de å se elevene som enkeltindivider hos de fire intervjuobjektene. Vi som forskere opplevde at «tid» var gjennomgående i intervjuene. Rektor 1 på sin side nevner ikke dette i sitt intervju, men forteller viktigheten av endringen, og at det har blitt et krav. Dette støtter lærer 2 i sitt intervju.

Rektor 2 forteller: «... kan jobbe helhetlig og sammen. Flere opplever nå at det er flere elever som utagerer og da er denne problematikken sentral. Vi må jobbe med skolemiljøet hele tiden, og være i forkant. En kamp mot klokka, for man føler ofte at man løper etter og må slokke branner. At når den aktivitetsplikten som trådte i kraft den fordrer jo mye større forventinger til skolens dokumentasjon. Den bygger på forventinger til hvordan håndtere saker som dukker opp. Om statsforvalter kommer inn i bilder, er det en del plikter som skolen skal iverksette. Forventingene til skolen er mye tydeligere. Dette kan argumenteres på flere måter ved at det er ryddig, føre til profesjonalisering og likhet i forhold til hvordan ulike saker håndteres, men det er ingen tvil om at det fører også til en mye større dokumentasjonsplikt. En aktivitetsplikt fordrer også at man skal lage aktivitetsplaner. Deretter tar det tid. Det er en økning i 9a-saker og det tar mye tid». Rektor 2 forteller også at: «dette har økt dokumentasjonsbehov eller dokumentasjonskravet ... Og så lever vi i et yrke og en profesjon hvor det er en voldsom belastning, skulle dokumentere alt så grundig, for da har man jo ikke tid til å gjøre noe annet. Så kjenner man på det. For du vet at hvis det går galt, heldigvis noe av havner i retten, så er det du som blir gjort ansvarlig. Og det er et tøft ansvar. Det er en sånn sett, så har jo paragraf 9a og sånn det det har gitt et skjerpet det eller hva som sier økt det, den følelsen av ansvar på en måte som ikke hjelper, tror jeg. Og derfor føler man at man på den ene siden må bruke tid på å dokumentere for å ja, fargefri eller ikke risikerer å bli ansvarliggjort. Samtidig som man ser at vi har ikke tid egentlig til å bruke så mye tid på å dokumentere alle disse

sakene, og det blir stadig flere og hvordan vi gjøre det, og samtidig vi har liv, altså vi lever hele liv».

Lærer 1 forteller videre: «Det jeg tenker at er at man må se det store bildet. Det er en veldig individuell opplevelse av hva som er trygt og godt skolemiljø. Terkelsen er annerledes fra person til person. Hva opplever jeg som mobbing og ikke ... Vi jobber som om statsforvalteren er inne, og det er også en ting er at saker med aktivitetsplikten krever ekstremt mye dokumentasjon. Det krever også at man gjør dette godt nok. Man kan gjøre mange gode ting for eleven, og om dette er dokumentert på riktig måte så er det ikke sikkert at det hjelper så mye. Dette er jo litt vanskelig da det ikke finnes noen mal på dette og det å finne tid på så mye administrativt arbeid, er vanskelig. Vi brukte en hel planleggingsdag til dette hvor vi egentlig skulle ha gjort mange andre ting. Faller mest på oss to som er kontaktlærere, og assistenten er behjelpelig med tanke på at det er han som er en-til-en på eleven. Det har også vært inne andre instanser fra kommunen slik at de egentlig har skapt merarbeid ved at de har ønsket enda mer kartlegging av eleven og klassemiljøet. Dette har vi ikke funnet tid til, som da har spist av andre oppgaver på teamet».

Rektor 1 sier på sin side at: «Det er ganske mange paragraf 9a-saker hvor jeg tenker at det er riktig. At eleven har krav på det, også kanskje vi må, så lenge skolen har gode rutiner og tørr å være litt transparente og sette ord på situasjonen, så tror jeg kanskje det er noe av det viktigste i skolen må jobbe med fremover er kommunikasjonen utad. Ofte kan skoler si "kan dere ikke bare stole på at vi gjør jobben vår?", og det tenker jeg at nei det kan vi ikke. Skolen må være transparente og vise hvordan vi gjør jobben vår, og skape den tryggheten».

Lærer 2 mener videre at: «... aktivitetsplikten tvinger skolen til å gå til handling, og det er veldig bra fordi at bare et vedtak det hjelper ikke den eleven som er i en vanskelig situasjon, uavhengig av hvorfor eller hvordan elevene har kommet opp i den vanskelige situasjonen. Så sånn sett så tenker jeg at aktivitetsplikten er positiv. Og så er det viktig at skolene lager et system der elevene ikke faller imellom».

I de fire intervjuene opplevde vi at alle fortalte flere ganger om «laget rundt eleven», at for å ivareta elevens stemme, involveres alle i skolen. Det er både kontaktlærere, faglærere, miljøterapeuter, assistenter og skoleledelsen. Alle samarbeider mer enn før gjennom ulike «team».

Rektor 1 forteller: «vi hatt gode systemer med ressursteam hvor sånne ting blir tatt opp annenhver uke + at vi hadde læringsstøttende team hvor vi tok opp saker annenhver fredag hvor vi hadde en oversikt over alle eleven på trinn. Der stod det aktivitetsplaner og hvor det var satt i gang noe virke på elevene, hvor også lærere var invitert sammen med miljøterapeut og assistenter inn. For før så var det jo veldig sånn at det var læring også var det sosiale også paragraf 9a og trygt miljø. Men det vi ser nå er at det har vært et skifte siden 2015, hvor du får en felles inkluderende undervisning og hvor viktig det er å gjøre forebyggende, forebygge i undervisningen. Så man har brukt tid på "hvordan kan vi skape en undervisning hvor alle føler at de kan bidra og være deltagende", og det gjør at man må tilpasse en del. Og så har vi jo laget en del felles standarder på hvordan vi vil ha det på vår skole, den pedagogiske plattformen. "Hva er den gode time?", og det tenker jeg at er en inkluderende skole, og skaper trygghet».

Videre forteller rektor 2: «det gjøres på mange måter. På overordnet nivå er det en gjenganger at vi har strategier gjennom planer, mål og verdier og retningslinjer man forholder seg til selvfølgelig. Vi jobber i tråd med innrammingen og lovverket. Vi kommer nok mer inn på 9a hvordan den setter forventninger. Vi jobber med hvordan vi ønsker at vår skole ser ut. Deretter skal vi sette sammen team hvor vi er i en fase ved at vi har fått noen midler som vi kan bruke til å ansette noen flere. En miljøterapeut, spesialpedagog som kan bygge gode miljøer for man ser at det er flere elever som utagerer».

Rektor 1 kommer også med viktigheten av å bruke planene aktivt: «For at du skal lære, må du ha det bra", har vært mitt motto og er fortsatt mitt motto. Så det er viktig at det ligger i visjonen og at det ligger i årshjulet, i planene og du skal se det på ukeplanen. Viktig at det er en rød tråd gjennom hele og ikke bare er en egen plan i en skuff. Det må synes ute i klasserommene. Vi må være et lag rundt elevene for det kan være utfordrende i hvert fall for de som kan ... ja, de som ikke viser at vi er så glad i deg alltid. Det er jo et symptom på det, at de ikke har det greit. Det har ingenting med deg å gjøre.».

Lærer 1 støtter oppunder det rektor 1 sier med sitt utsagn: «Følger med i klasserommet, gangen og i friminuttene. Også selvfølgelig gjennom sosiogrammer og elevundersøkelsen. Men jeg føler personlig at det kommer mest gjennom relasjoner, og gjennom kollegaers oppfattelse. At vi som kolleger felles snakker om elevene».

Lærer 2 forteller nevner også ressursbruken på skolen sin: *«Hver uke så har man ressursteam der jeg i tillegg til hele ledelsen og helsesykepleier og PP-tjenestens representanter for skolen, møtes. Hvor da nye eller ja, hvor alle eventuelle bekymringer meldes inn fra kontaktlærerne eller fra timene. Også blir de da diskutert om hvordan man skal håndtere de og hvem som skal gjøre hva. Ansvarsfordeling. det kan også være henvendelser fra foreldre eller eleven selv til oss, og ikke kun kontaktlærer, men ja, vi har også et rapporteringssystem der alle ansatte kan skrive inn i en logg en kort informasjon om en elev og at den også må tas opp, og det er sånn kommunikasjonen går mellom dem som melder eller de som melder og ressursteam».*

Videre til hvordan det konkret arbeides med å få inn og lytte til elevens stemme, slik som det står i lovverket (Grunnlova, §104), forteller begge skolene at det er noe som er viktig og burde alltid stå på agendaen til skolene og at det jobbes ganske likt på skolene for hvordan sette et økt fokus på elevstemmen og om hvordan jobbe aktivt for at elevene skal ha det bra på skolen.

Rektor 2 forteller: *«Vi har som mange andre skoler etablerte fora som elevråd kan komme til hvor man tar opp hvordan vi skal ha et godt skolemiljø. Videre så er vi i et arbeid som handler om å involvere elevene i større grad. Kaller man det elevmedvirkning eller om det går under fanen som er «eleven som aktør i egen læring». Vi er i en tid nå hvor vi utforsker hvordan man kan dra elevene mer med. ... Eleven blir veldig ofte involvert. Når vi skal undersøke er det umulig å gjøre uten å snakke med elevene. På en eller annen måte vil vi ha de i tale, om det er en eller flere».*

Rektor 1 sier så: *«Nei, jeg tenker jo da at elevrådet er viktig, få inn elevenes stemmer, elevundersøkelsen og det daglige arbeidet. Få oversikt over "hvor er det trygt i skolegården". Viktig å snakke med elevene og høre dem. At de medvirker både i elevrådet og i undervisningen. Det er i hvert fall viktig. Det er jo det statsforvalter ser mest på. Om foreldre og elever har fått lov til å være med å medvirke, og det er der skoler feiler mest. For de tenker at de vet, også har de kanskje ikke tid også tror de kanskje at de har ett bilde, men det å kunne spørre eleven enten om man har en samtale eller trivselsundersøkelse. Det er viktig å snakke med eleven. "Hva skal til for at du får det bedre på skolen? Hva skal til for at du er*

trygg i friminuttene? Hvem kan hjelpe deg?" Spørre rett ut. For løsningen ligger jo i eleven».

Lærer 1 forteller videre for å bedre innsikt i elevenes hverdag og få frem deres stemme at: «... gjennom egen observasjon og relasjoner til elevene med at de deler ting med meg gjennom samtaler eller plukker opp ting elevene snakker om seg imellom. Noen ting vi har gjort er å dele opp trinnet i gruppe 1 og 2, for å splitte noen sammensetninger som ikke har vært bra. Slik at vi har miksa det opp for å skape et mer inkluderende miljø. ... jevnlig samtaler med elevene, lytter til de, veileder de og har veldig jevnlig kontakt med de foresatte. en tett dialog med eleven».

Lærer 2 presiserer: «Man også forstå at aktivitetsplikt betyr ikke henvisning til PP-tjenesten og BUP, eller at det skal være så veldig stort. Men det betyr at den har sett eleven, altså jamfør elevens beste, en har sett foreldre som er bekymret, og så har man kanskje funnet ut av hva det er for noe. Men aktivitetsplikten mener jeg sørger for at ingen går i glemmeboka. Den klassiske med klasseregler og sånn med elevmedvirkning og så videre. Hyppige elevsamtaler, og utviklingssamtaler for å tilpasse for den enkelte elev/familie, men med et høyt fokus på folkeskikk at vi har et stort ansvar i forhold til tilrettelegging»

Når det kommer til spørsmålet om hvordan skolene jobbet konkret med en felles forståelse og praktiseringen av aktivitetsplanene, så blir igjen «tid» tatt opp sammen med at lærerne trenger tett oppfølging.

Rektor 1 forteller: «at man har det som tema på utviklingstid eller at man jobber med det direkte. Vi hadde en rundt i kommunen da dette kom. En egen plan. Den er lett tilgjengelig. En handlingsplan. Det har alle kommuner nå. Varierer litt fra skole til skole. Da tror jeg man må ta det opp. Det som er vanskelig er prioriteringer. Mange ting, men dette må man repetere. Ofte. Hva er felles forståelse? Det skjerper litt vår praksis. Ikke være så redd for å få blikk på seg eller kommentarer. De største kritikerne jeg har hatt, av foreldre og andre, vonde møter, er de jeg har fått mest tilbake av når jeg skulle takke for meg. Tørre å si ifra. Styrke hverandre og teamet».

Lærer 1 støtter oppunder dette med sitt utsagn: «Hvis man jobber med dette i utviklingstid. Jobber med caser, noen som holder relevante foredrag, og at man har konkrete regler og rammer for det man skal gjøre hvis noen melder paragraf 9a».

Rektor 2 forteller videre: «Type det heftet om trygt og godt skolemiljø, for eksempel sånn at man er kjent med det. Det er sånn som man kan kanskje gjøre i planleggings uka i starten, og så tror jeg i løpet av et år når man jobber og sånn, så har jo en del sånne retningslinjer og veiledning som har jo presse handler litt sånn baklengs, så tror jeg så, og det er noe vi helt sikkert kan bli flinkere til er å hente det frem, men det er også noe det med tid da. Det viktigste er å at vi bare sørge for å ha en god dialog med våre ansatte, og i hvilken grad ønsker de å bli liksom eller på hvilke områder ønsker de å være involvert pass på at de føler at de er oppdatert om hva vi gjør, hva vi sier, og det viktigste er jo at de skal være med å finne de mest treffsikre tiltakene. For det er de som kjenner elevene best. Vi ser jo at dette med tett oppfølging. Det er jo et ønske da om at de er så tett med på som mulig, og av og til så kan det være vurderinger av hvem det er best som fortsetter dialogen med foresatte. Ikke sant. Noen da. Må se hvor hensiktsmessig det er at lærerne gjør det eller så kan det være at vi gjør. Det handler om å avstemme og sånn at man er samsnakket slik at vi vi ikke gjør noe over hodet på noen».

Lærer 2 mener at: «aktivitetsplikten tvinger skolen til å gå til handling.

Ja, det gjøres jo gjennom utviklingstiden hvor man har det som et tema. I tillegg så har vi dette ressursteamet som alle ansatte kan henvende seg til. At alle får samme informasjon om hvordan man skal forholde seg til eleven». I neste kapittel vil vi få mer innsikt i hvordan elever og foresatte melder ifra om mobbesaker og arbeidet rundt dette i skolene.

5.5 Skolens erfaringer i arbeid med lovverkets krav

Det tredje og siste forskningsspørsmålet handler om hvilke erfaringer skolen har gjort seg med hvilke muligheter elever og foresatte har til å melde ifra om mobbesaker i skolen. Vi skal se nærmere på hvordan skolen har jobbet med dette. Nøkkelordene som ble brukt for å systematisere svarene her var: egen opplevelse, ansvar, ulike behov og samarbeid.

Begge skolene viste tydelig gjennom alle intervjuene at de var opptatte av og så behovet for at samarbeidet mellom skole og hjem, er viktig. Videre satt de også ord på det som kan være vanskelig i et samarbeid og hvordan muligheten til å melde også kan skape utfordringer i seg selv.

Rektor 1 poengterer også viktigheten av den juridiske rettigheten: *«Jeg tenker at det er, at det gir en juridisk rettighet til elever som jeg tenker fortjener det og har krav på det. Så kan det alltid være mange årsaker til, og det er veldig sammensatt så disse sakene er veldig vanskelige. Så det som er viktig er at disse hendelsene skjer i en dynamikk med andre elever. Derfor så er jeg så opptatt av å undersøke saken. At vi har en aktivitetsplikt skjerper praksis, og at vi ikke kan anta, tro, synse. Så det jeg liker godt med aktivitetsplikten er jo at "okei, du får" og da vet jeg at hvis jeg som rektor får en bekymring fra en forelder, så må jeg agere samme dag ved å svare og si at dette tar vi på største alvor også må vi komme tilbake til dere når vi, enten må vi ha ett møte eller så kan vi ta det på telefon, også må vi gjøre rede for og undersøke».*

Mens rektor 2 understreker at makten ligger hos eleven: *«Hvis vi skal snakke om eleven, så er man jo veldig opptatt av elevens beste ve og vel. Det er utfordrende på sett og vis at eleven har så stor definisjonsmakt på sin opplevde virkelighet. Det er få som er uenige i at det er viktig å ta barn på alvor. Må er erkjenne at de skal få ha sin opplevde virkelighet. Men når terskelen er senket, er det viktig at hvis det signaliseres at hvis noen opplever å bli mobbet, skal man undersøke med en gang. Utfordrende å få innblikk i hvor utfordrende det er, hvor lenge har det pågått, hvor mange er innblandet og det er ikke like lett å få alle i tale. Hvem kommer dette fra. Barnet eller foresatte».*

Lærer 1 fremmer at det er et stort ansvar og at opplevelsen er forskjellig fra elev til elev: *«Det jeg tenker at er at man må se det store bildet. Det er en veldig individuell opplevelse av hva som er trygt og godt skolemiljø. Terkelsen er annerledes fra person til person. Hva opplever jeg som mobbing og ikke».*

Lærer 2 forteller: *«Da er det viktig å få inn alle sider. Og det er også viktig at vi som skole tar innover oss at noen ganger så kan for eksempel fravær eller mistrivsel på skolen, har sin årsak i skolen selv både lærere og skolebygget eller antall elever i klassen, og det er mange faktorer som spiller inn».*

Videre forteller begge skolene om hvordan de møter foresatte og elever som opplever å stå i mobbesaker, og om hvordan elevens egne opplevelse kommer frem i sakene.

Rektor 1 forteller om dilemma som kan oppstå i skolen: «Dilemma blir jo at man vil ivareta alle. Noe jeg synes blir vanskelig innimellom som skoleleder. For du skal.. Altså vi er her for eleven. Det er nummer en».

Her ser vi at rektor 1 opplever det som vanskelig å balansere elevens rettigheter mot fellesskapets behov.

Rektor 2 sier videre: «Eleven blir veldig ofte involvert. Når vi skal undersøke er det umulig å gjøre uten å snakke med elevene. Mange hensyn å ivareta for elevene. For vi må tenke at selv om elevene er enten mobber eller mobbeoffer, så er saken ofte mye mer kompliserte. Forskning viser jo at mange mobbere har vært utsatt for mobbing selv. I slike saker vi også bundet av taushetsplikt, slik at vi ikke kan snakke om alt. En vanskelig balanse for å kunne betrygge, men samtidig si nok til å vise at vi tar tak i noe, samtidig som vi tar hensyn. Mange har et større informasjonsbehov enn de vi kan gi. Mange foreldre kan raskt konkludere med hva som er riktig eller galt, og forventer at skolen skal sanksjoner i tråd med det de tror er riktig. Jeg tror i hvert fall veldig mange opplever. Kan godt være ulike tolkninger av loven, men jeg tror jo at noe av den. Det man velger å gjøre for å gjøre litt lettere for seg selv da er å tenke at vi skal sette igjen en undersøkelsesfase. Det viktigste målet for det viktigste er at folk skal ha det bra».

Lærer 1 forteller: «Hvis det er foresatte det er snakk om så det er å prøve å møte de med lytting og forståelse slik at det ikke blir hauset opp, være undrende med foreldrene og eventuelt med eleven. Videre undersøke hva som har skjedd her og undersøke med andre elever på en litt lur måte, slik at andre elever kanskje sier noe, og det at man agerer raskt siden man skal varsle raskt. Begynner dagen etter med undersøkelsesfasen og varsler leder. Viktig å prøve å møte med forståelse og åpenhet».

Lærer 2 sier: «Om det har vært situasjoner som man kan ta utgangspunkt i, og at man sørger for å ha en god dialog med foresatte og elev. Og at den dialogen, det er jo ofte de samme elevene som dukker opp i 9a-saker, at den dialogen er god. Og at skolen spiller med åpne kort i forhold til hva skolen tenker er lurt og snakker med foresatte og barn om dette som man ikke får sånne avisoverskrifter om at skolen melder til barnevernstjenesten med stort fravær, eller at det bare kommer ut av det blå».

Når det kommer til spørsmålet om elevenes og foresattes muligheter til å melde mobbesaker, er det litt delte svar om dette, men skolens tiltak for å jobbe med elevens stemme og skole-hjem samarbeid kommer tydelig frem i alle intervjuene at handler om kommunikasjon:

Rektor 1 forteller: «*Ja, det kan det være. Da må man tørre å snakke litt med foreldre om det. Starte med at vi vil det samme, hva jobben som foreldre er og at vi har forskjellige vinklinger til dette. Viktig å bruke tid på observasjonsdel og samtale med foreldre. De kan rope høyt, men bruke litt ekstra tid på den første samtalen. Kan ikke hoppe over den anerkjennelsesbite. Da kan man være ute å sykle med en gang. Grundig i begynnelsen kan koste lite på sikt. Så er det alltid flere sider av en sak, og det må vi undersøke og komme tilbake til dette. Det tar tid. Foreldrene gir seg ikke. Det største dilemma er foreldrene imellom. Det kan være vanskelig. De har sterke meninger om hva som er årsaken og det var være ulike meninger om det».*

Rektor 2 sier: «*Man kan fort havne for at man kan si eller gjøre ting som kan være med på å blåse opp eller at det kan blir betente møter med foresatte som har lav tillit til skolen. Da kan det være at initiativet til møte kan heller oppleves som en belastning enn noe positivt. Det er vanskelig å vite ettersom vi er forskjellige. Det finnes ingen mal på at gjør man dette eller dette, så vil det alltid gå bra. Man vet aldri helt og har ingen garanti på hvordan ting blir oppfattet. Og jeg synes, det er det det har blitt for lett å si det og så veldig ofte så tror jeg det er lav kunnskap. Eller det er forskjell på det å irettesette elever, eller at det blir 9a-sak. Det at man ofte får følelsene sine såret og det som er reell mobbing, altså vi må passe på at ikke det mobbebegrepet blir så utvannet og at alle kan nær sagt si at de opplever seg mobbet. Mange foreldre kan raskt konkludere med hva som er riktig eller galt, og forventer at skolen skal sanksjoner i tråd med det de tror er riktig. Det har vi ikke anledning til. Det kan hende vi har ny informasjon som ikke tilsier at saken er slik foresatte trodde det var».*

Lærer 1 mener: «*Vanskelig å svare på ut ifra det jeg har opplevd, men det kunne kanskje vært noen tilleggs-kriterier for hva som er en 9a-sak. Jeg tenker også at hvis en elev ikke opplever at man har det bra på skolen, så skal jo eleven få kunne si ifra at man ikke har det bra».*

Lærer 2 sier videre: «*Foresatte og elev kan bare gå på statsforvalterens side og trykke på knappen. Det gjør det enklere å varsle. Spesielt i mobbesaker. Og jeg tenker at det er bra. Jeg tenker at det er ikke nødvendigvis ris bak speilet for skoleledelse og lærere, men at det er samfunnets måte å si at om at mobbing for eksempel er ikke akseptabelt».*

5.6 Oppsummering

I oppsummeringen av funn- og analysekapittelet vil vi sette søkelys på at begge skolene hadde mye tilfelles når det gjelder håndteringen, oppfølgingen og erfaringene med aktivitetsplanene. Det vi sitter igjen med av data etter intervjuet er at vi fikk gode svar på forskningsspørsmålene. I tillegg til dette fant vi ut at det var flere relevante spørsmål som dukket opp underveis, og vi fikk gode svar som vi kommer til å bruke videre. Vi referer til vedlegg 2: «Utvalg fra dataanalysen» (se s.37 i denne oppgaven). Hovedfunnene våre ut ifra analysen, etter vår oppfattelse, er:

- Tydelig ansvarsfordeling
- Økt dokumentasjon
- Laget rundt eleven

5.6.1 Tydelig ansvarsfordeling

Når skolene (skole 1 og 2) står i kapittel 9A-saker, er det aktivitetsplaner som skal utarbeides og tiltak som skal gjennomføres. Det som kom frem her i funnene rundt lærernes ivaretagelse, var ansvarsfordelingen og støtteapparater som finnes i skolene (skole 1 og 2). Eksempelvis ser vi at begge skolene (skole 1 og 2) jobbet for at ledelsen og lærerne skriver aktivitetsplanene sammen med ledelsen som igjen tar styringen og har hovedansvaret. Dette var for å sikre at lærerne ikke stod alene i slike saker. Lærerne på både skole 1 og 2 opplevde å få tilstrekkelig støtte i slike saker, mens rektoren på skole 1 på sin side var opptatt av at det kunne være vanskelig å både ivareta eleven og læreren, om det er en sak mellom de to partene. At det er et dilemma å ivareta alle parter (Møller, 1996).

Rektoren på skole 2 var den som uttrykte størst frustrasjon rundt at støttesystemene rundt skoler, ledere og lærere er generelt for dårlige. At det er ingen som automatisk støtter eller som skolene kan kontakte i slike saker, spesielt om en enkeltsak er tung. Statsforvalter og Fylkesmannen blir nevnt som mulig støtte, men at det klart finnes mangler i støtteapparatene i skolen. Dilemma for rektoren blir at alle skal ivaretas, og ivareta seg selv som leder. At det kan være vanskelig å oppnå i tunge 9A-saker.

5.6.2 Økt dokumentasjon

Da opplæringsloven (1998) ble endret i 2017, var det tiltak på informantenes skoler som skulle utformes. Skolene har jobbet aktivt med aktivitetsplanene og integreringen av denne planen for personalet, slik at alle har en forståelse av hvordan en plan skal skrives og brukes. Rektoren på skole 2 og begge lærerne på skolene forteller at det nye lovverket skjerper skolen i å gjøre jobben ordentlig og at saker blir satt inn i system. Samtidig forteller informantene at arbeidsmengden har økt betraktelig med aktivitetsplanene og at tiden ikke strekker til. Det er mye som skal gjøres på kort tid. Dilemmaet blir at alt skal gjøres ordentlig i undersøkelsesprosessen, det er tidkrevende og tiden finnes ikke. Samtidig forteller læreren på skole 1 at det skjerper skolen i å gjøre grundige undersøkelser og det igjen skaper bedre innsikt i hvordan elevene har det på skolen.

5.6.3 Laget rundt eleven

Utarbeidelsen av aktivitetsplanene bar preg av et samarbeid, ifølge rektorene på begge skolene. Lærerne, assistenter og faglærere var involvert i prosessen, så vel som foresatte og eleven selv. Begge rektorene og begge lærerne var veldig opptatt av å lytte til elevens stemme, jfr. Barnekonvensjonen og opplæringsloven §9A-4. I flere av intervjuene ble det også nevnt at samarbeid med flere instanser både i og utenfor skolen er viktig. At foresatte kan gå direkte til statsforvalter, var rektor 2 ikke spesielt fornøyd med da samarbeidsprosessen blir mer utfordrende. Rektoren på skole 2 ønsket derfor at foresatte skal ta direkte kontakt med skolen for å ha en tettere dialog mellom skolen og hjemmet. Dialogen sikrer at alle parter blir hørt. Lærer 1 understreker dette med at det er viktig å møte foresatte og elever som står i 9A-saker med lytting og forståelse. Det kan være nøkkelen til et godt samarbeid.

Både rektorene og lærerne fra begge skolene var opptatt av å arbeide med skolemiljøet, og fremmet undersøkelsesprosessen som blir satt i gang i lys av aktivitetsplanene. Rektor 1 poengterer den juridiske rettigheten elevene har, og at endringen av lovverket skjerper fokuset til skolene når det gjelder vektleggingen av elevens stemme i aktivitetsplanene. I tillegg poengterer begge informantskolene at å samarbeide med andre instanser er viktig for å kunne skape et godt samarbeid og at det må mer ressurser inn i skolen for å kunne skape et enda bedre skolemiljø for elevene. De vi som forskere opplevde at oppstod som et dilemma her er

at subjektiviteten i 9A-saker gjør situasjonene komplekse. Derfor er samarbeidet med alle involverte parter viktig for å kunne skape et trygt og godt skolemiljø for alle.

6 Drøfting

I denne delen av oppgaven vil vi drøfte vår studie av problemstillingen opp mot sentrale funn og se sammenhengen mellom informasjon fra informantene, tidligere forskning og våre egne refleksjoner. Problemstillingen i oppgaven er: *Hvilke dilemmaer kan rektor møte i arbeidet med elevens individuelle rett til et trygt og godt skolemiljø?*

Videre er forskningsspørsmålene våre:

Forskningsspørsmål 1: Den 01.08.2017 ble handlingsplikten og enkeltvedtak erstattet med aktivitetsplikten. Hvordan har dette endringen påvirket rektor sitt arbeid med tanke på å ivareta lærerne som står i kapittel 9A-saker?

Forskningsspørsmål 2: Hvilke erfaringer har rektor gjort i forhold til praktiseringen av aktivitetsplikten i §9A-4 med tanke på at eleven skal høres og at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn?

Forskningsspørsmål 3: Hvilke oppfatninger har rektorene om elever og foresatte sine muligheter til å melde å fra om mobbesaker etter innføring av aktivitetsplikten 01.08.2017?

Vi vil drøfte funnene våre opp mot hovedperspektivet vårt i oppgaven som er begrepet «dilemma» i skolen sett opp mot rettsliggjøring og hvordan skolene forholder seg til dette. Videre har vi valgt å anvende ulike perspektiver for organisasjonsrutiner for å drøfte hvordan den nye rettsliggjøringen og juridiske krav påvirker skolens arbeid sett i lys av de tre forskningsspørsmålene og funnene våre. Perspektivene vi har valgt å ta for oss er dilemmateori, krysspress og profesjonelt skjønn, og hvordan disse perspektivene påvirker rektors rolle og hvordan rektor håndterer de ulike dilemmaene som oppstår i lys av arbeidet med aktivitetsplikten (Møller, 1996, 2004; Møller & Ottesen, 2016).

Dette kapittelet er organisert på samme måte som funn- og analysekapittelet. Først vil vi ta for oss drøftingen rundt funnene fra forskningsspørsmål 1 med tanke på skolelederens ansvar og ivaretagelse av lærere. Deretter drøfte videre funnene fra forskningsspørsmål 2 med tanke på skolens praktisering og om elevens stemme. Til slutt vil vi ta for oss drøftingen rundt skole-

hjem samarbeid og skolens erfaring med dette temaet sett i lys av funnene fra forskningsspørsmål 3.

6.1 Skolelederens ansvar og lærerens ivaretagelse i kapittel 9A-saker

En skoleleders ansvar er å ivareta sine ansatte og elever, gjøre om skrevne juridiske regler til praktiske handlinger og se helheten i skolen. Rektor står for det rettslige hovedansvaret når det kommer til å drive en trygg og profesjonell skole (Hall, 2019). For å kunne gjøre dette er en forutsetning at det profesjonelle skjønnnet bygger på rektors bakgrunn gjennom profesjonens grunnleggende kunnskap, verdier og som rettslig aktør (Svele, 2018).

Videre handler jobben som rektor at det er viktig å blande det juridiske skjønnnet med det pedagogiske skjønnnet (Jakhelln & Møller, 2016). Dette er for å sikre at det pedagogiske skjønnnet ligger til grunn for de vurderingene som tas i en beslutningssituasjon. En skoleleder må kunne stå til ansvar for juridiske avgjørelser som tas i skolen, og som oftest kan være mer farget av det pedagogiske skjønnnet enn ut ifra selve loven (Hall, 2019). Dette kommer blant annet frem ved at rektor har ansvaret for alle elever samtidig som de ansatte som jobber i skolen skal bli ivaretatt og fulgt opp (Hall, 2019).

Et viktig funn vi har gjort gjennom intervjuene våre med rektorene kan tyde på at begge skolene var opptatt av å lytte og støtte lærerne når det trengtes. Lærerne på skole 1 og 2 opplevde å få tilstrekkelig støtte fra sine ledere i kapittel 9A-saker. De sa at de satt pris på rektors tilgjengelighet og aktive rolle i utarbeidelsen av aktivitetsplaner. Begge skolene poengterte «åpen-dør-kultur» hvor det alltid var mulighet for å stikke innom for å slå av en prat. Dette tyder på at rektors tilstedeværelse og støtte er avgjørende for lærernes opplevelse av å bli ivaretatt. Samtidig peker læreren på skole 1 på behovet for å redusere arbeidsmengden knyttet til dokumentasjon å lette på arbeidstrykket. Dette er en viktig innsikt når det gjelder ivaretagelsen av lærerne.

Videre når det gjelder arbeidsmengden, så vi i kapittelet om funn og analyse, at «tid» kan oppfattes som et gjennomgående problem. Med økt dokumentasjon, kommer økt arbeid. Et funn i LEX-EL-prosjektet peker på dilemma med økt dokumentasjonskrav i arbeid med skolemiljø (Møller, 2017). Det er ingen tvil om at det økte dokumentasjonskravet er svært

tidkrevende. En mulig konsekvens av det er at det kan medføre at skolen ikke får jobbet godt nok med det konkrete arbeidet med skolemiljø på skolen som også må ligge til grunn for et godt arbeid med ivaretagelse av både elever, ansatte og det juridiske kravet rundt aktivitetsplanene. I arbeidet med skolemiljø vil rektor ofte komme opp i et styringsdilemma (Møller, 1996). Et eksempel på styringsdilemma er å være en støtte og vise tilstedeværelse for de ansatte, og hvordan den enkelte rektor skal bruke sin kontortid for å ivareta lærerne. Hvor mye skal døren være lukket? Hvor og hvordan kan rektor være tilgjengelig for støtte og veiledning for personalet? Dette punktet kommer flere av informantene inn på ved at begge skolene anerkjenner at tilstrekkelig støtte kan blant annet komme gjennom hyppige samtaler og involvering i sakene, slik at lærerne blir hørt og sett. Det som fort kan oppstå ved dette er styringsdilemma, slik som vi har vært inne på tidligere. Styringsdilemma går ut på at det er en hierarkisk styring og en balanse mellom profesjonell autonomi og rektors kontroll (Møller, 1996). Her må rektor ta en klar lederrolle, hvor det er viktig at rektor skaper en balanse mellom å sikre individuelle (elevenes) rettigheter på den ene siden og ivareta kollektivets (lærernes) interesser på den andre siden (Hall, 2019).

Et annet sentralt funn ved rektors ivaretagelse av lærerne og ansvarsrolle, kommer ofte frem i et lojalitetsdilemma (Møller, 1996). Det kan være situasjoner mellom de ulike relasjonene; rektor-lærer, lærer-lærer, lærer-foresatt og lærer-elev. I slike situasjoner går rektor inn i en meklerrolle. Dette kan være vanskelig da rektor har som hovedoppgave å få frem elevens stemme, men samtidig må ivareta sine ansatte. Når vi først er inne på dette med lojalitetsdilemma, er det naturlig at vi også støter på yrkesprofesjonaliteten til både rektor og lærerne. Yrkesprofesjonaliteten blir testet ved lærernes autonomi, tillitt til at læreren gjør sine oppgaver på en profesjonell måte og hvordan rektor ivaretar lærernes profesjonelle utvikling. Organisasjonsprofesjonalitet tar for seg økt ansvarliggjøring med rektors krav og kontroll de oppgavene som de ansatte skal utføre i skolen (Møller & Ottesen, 2021). Slik ser vi at yrkesprofesjonalitet og organisasjonsprofesjonalitet utfyller hverandre i rektors arbeid med å ivareta og utvikle lærerne ved å også sette krav til at lærerne bør og kan bli møtt med ulik motstand i ulike saker (Møller, 1996). For eksempel ved at lærerne skriver deler av aktivitetsplanen selv, og deretter går rektor og ledelsen gjennom dette i stedet for omvendt. Rektorene på begge skolene hadde denne praksisen av aktivitetsplanene. Det var ledelsen som skrev og hadde hovedansvaret for planene, mens lærerne kom med supplement til innholdet. Da vil lærerens autonomi bli ivaretatt i aktivitetsplanen ettersom det er i kontaktlærer som har hovedansvaret for at tiltakene gjennomføres.

I enkelte saker kan det være vanskelig å være lærer. Det kan være hardt å stå i kapittel 9A-saker om det for eksempel handler om at eleven opplever krenkelser fra læreren. Det kan hende at læreren ikke ser dette. Læreren på sin side kan oppleve at eleven er selve utfordringen, slik som lærer 1 presiserer i sitt intervju. Vi har vært inne på lojalitetsdilemma, men et annet perspektiv ved slike saker er økonomi. Rektoren på skole 2 er inne på dette, og forteller at skolene har for lite ressurser og skolene må ha en skolesjef som er villig til å gå over budsjett til det beste for elevene. Rektor har ansvaret for administrative og økonomiske oppgaver samtidig som å lede og utvikle en skole som stadig er i endring. Det å være synlig og ha tilstedeværelse er en forventning fra personalet. Dette kan medføre at rektorer opplever et krysspress (Møller, 2019). Det økonomiske presset kommer ofte frem i ressursbruk, hvor dette kan være et tiltak lærere eller ansatte i skolen opplever som eneste mulighet i enkelte saker. I tillegg kan det komme ønsker om kompetanseheving på enkelte områder som omfatter kapittel 9A, og dette resulterer i kursing som igjen koster penger. Denne problematikken kom informantene våre som er rektorer inn på i intervjuene. Et viktig funn i forbindelse med dette er at både rektorer og lærere viser til at støtteapparatene ikke er gode nok for skolene. Dette gjelder både ivaretagelse av lærere så vel som rektorer og ledelse.

Det vi ser er at blant annet Haugen (2019) fremmer at det finnes enkelte svakheter i implementeringen av kapittel 9A gjennom ivaretagelse av lærerne og rektors ansvar. Det kan være fordi det inkluderer manglende klarhet i selve regelverket og utfordringer som er knyttet til dokumentasjon og oppfølging av saker. Mausethagen (2019) på sin side gir innsikt i rektors etterlevelse av regelverket i sitt arbeid med grunnopplæringen. Det kan bidra til økt forståelse rundt hvordan aktivitetsplikten §9A-4 påvirker rektor sitt arbeid. Ett funn som Mausethagen fremmer i sin rapport (2019) er manglende systematikk i oppfølging av saker. Dette kommer delvis frem i funnene, og det tyder på at det er enkelte utfordringer knyttet til praktiseringen av aktivitetsplikten. Slik som nevnt gjennom Møller og Ottesen (2016) påpeker de profesjonelt skjønn. Det kan være nøkkelen til å forstå hvordan rektor tar beslutninger i komplekse saker som er knyttet til det psykososiale miljøet på skolen. Både når det gjelder lærernes arbeidsmiljø og elevenes skolemiljø. Dette kan være med på å skape forståelse for hvordan rektorer må bruke sitt skjønn i samsvar med juridiske krav for å jobbe med skolens beste praksis (Møller og Ottesen, 2016).

6.2 Skolens praktisering og elevens stemme

Skoleledere står i mange dilemmaer hver dag i jobben som både leder, kollega og som rollemodell for barn. Det er mange roller som skal fylles og forventinger som skal møtes. Det er så mange valg som skal tas i forhold til hensyn, interesser, økonomi og faglig utvikling (Welstad, 2011). Etter at aktivitetsplikten ble innført 01.08.2017 reflekterer begge skolene gjennom intervjuene at det har oppstått en tydeligere ansvarsfordeling når det gjelder selve håndteringen av mobbesaker i skolen (Opplæringslova, 1998, §9A-4). I intervjuene fremmer rektor på skole 1 betydningen av den juridiske rettigheten som aktivitetsplikten gir elevene. Ved håndtering av mobbesaker, legger skolene vekt på økt dokumentasjon, slik som nevnt i delkapittel 6.1. Dette inkluderer grundige undersøkelser som involverer dialog med eleven som opplever mobbing, andre elever for å få inn flere perspektiver og foresatte. Økt dokumentasjon er en faktor for å kunne skape et solid grunnlag for å forstå situasjonen bedre for alle parter, og deretter kunne vurdere hvilke tiltak som må iverksettes på best mulig måte (Opplæringslova, 1998, §9A-6). Et viktig funn i denne masteroppgaven i forbindelse med dette er at økt dokumentasjon i mobbesaker er et sentralt element som har kommet som en direkte følge av aktivitetsplikten. Dette skaper et positivt grunnlag for å finne nok informasjon i kapittel 9A-saker. En grundig og objektiv base for beslutningstaking er viktig, som både rektor 1 og lærere 2 i vårt datamateriale erkjenner. En implikasjon ved dette er at det midlertidig kan forsinke reaksjonen på mobbesaker ettersom det er en tidkrevende prosess. Derfor må skolens dokumentasjonspraksis øves inn slik at rektor, ledelse og lærere kjenner for til prosessen for å kunne skape rask og effektiv håndtering av mobbing. Dette skjerper skolen i slik plikt og skaper bedre innsikt (Svele, 2018).

Dersom en elev ikke opplever trygt og godt skolemiljø, og det meldes mobbesak, opprettes en aktivitetsplan. Et dilemma som kan oppstå i den forbindelse er statsforvalterens arbeid i klagesaker (Haugen, 2019). Et viktig problemområde er hvordan skolen har gjennomført arbeidet med aktivitetsplanen og undersøkelsesprosessen med tanke på elevens subjektive opplevelse. I saksbehandlingen tar statsforvalteren utgangspunkt i om skolen har gjort dette på en tilfredsstillende måte i forhold til barnets beste (Opplæringslova, 1998, §9A-4, §9A-5; Grunnloven, 1814, §104). Det som videre blir et dilemma i forbindelse med den enkeltes elev subjektive opplevelse, er at det går på bekostning av et helhetlig tilbud til alle elevene (Mausethagen et. al., 2019). Regelverket kommer i konflikt med hverandre og det oppstår et krysspress. På den ene siden gjelder den individuelle rettigheten den enkelte elev har

(Opplæringslova, 1998, §9A-2) og på den andre siden skal rektor sikre at alle elevene for tilpasset opplæring (Opplæringslova, 1998, §1-3). Lærer på skole 1 fremmet denne problemstillingen da det i ulike saker kan være vanskelig å vite hvem som har «skylden» i mobbesaken. Hvordan ivareta den enkelte elevs behov, samtidig som ivareta et helt klasse- eller trinnmiljø? Tiltak for å sikre dette kan blant annet henvises til det rettslige hovedansvaret rektor har som øverste leder i skolehverdagen. Rektor kan vise til styringsretten, som betyr at rektor har det siste ordet i saken på skolen (Mausethagen, 2019).

«Rutiner er koblet til den juridiske styringen i skolen» (Møller & Ottesen, 2016, s. 117). For å imøtekomme jussen må skole ha gode organisasjonsrutiner for hvordan den anvender og tolker regler på egen skole. Det gjelder for eksempel praktiseringen av elevens stemme. Skolen må ha god internkontroll for å sikre oppfølgingen av elevens stemme (Møller & Ottesen, 2016). Et eksempel kan være at elevens stemme skal være et fast punkt på teammøter og i medarbeidersamtaler. Fokuset kan være hvordan den enkelte skole i samarbeid i profesjonsfelleskapet skal utvikle gode rutiner for å følge opp praktiseringen av elevens stemme. Flere av informantene i intervjuene kommer inn på både rutiner, oppfølging og utfordringer i forbindelse med kravet om å følge opp elevens stemme. Disse formene for tiltak er viktig for å klare å håndtere og anvende lovverker i forbindelse med skolemiljøet og kapittel 9A (Møller & Ottesen, 2016).

Et sentralt funn når det gjelder å danne et «lag rundt eleven», er at dette en positiv tilnærming som gir elevene en egen stemme og som involverer elevene i prosesser rundt dem selv. Med tanke på dette er det viktig å reflektere rundt hvordan skolen tilrettelegger for et åpent og trygt miljø der alle elevene på skolen opplever det trygt å melde ifra om mobbing. I tillegg må ledelsen, lærere og andre ansatte ved skolen være oppmerksomme på at det kan oppstå frykt for represalier eller stigmatisering rundt mobbing, som kan hindre elever i å være åpne om sine erfaringer. Skolen må derfor være kritisk til om de er tilstrekkelig lydhøre overfor elevenes stemme etter som «rettslig regulering kan ikke eliminere skjønn» (Møller & Ottesen, 2016, s. 123).

Videre er et annet hovedfunn som understreker viktigheten av å danne lag rundt eleven, at den enkelte skole må ha sin egen rekontekstualiseringsprosess rundt arbeid med regelletterlevelse i skolemiljøer (Mausethagen, 2019). En av informantene våre som er rektor bekreftet dette i vårt intervju ved å fortelle om viktigheten av å jobbe forebyggende og sørge for lik praksis på

egen skole. Rektor må lede arbeidet sammen med personalet for å sikre kompetanseheving og lik praksis i arbeid med skolemiljø. Skoler er ulike i forhold til elevtall, ansatte, kompetanse og levekår.

6.3 Skolens erfaring og skole-hjem samarbeid

Som skoleleder har man et viktig ansvar for at sine ansatte er oppdatert på kunnskapsfronten og vet hvordan man skal møte foresatte i ulike situasjoner. Ut ifra dette trenger ansatte i skolen en kunnskapsutvikling og en felles forståelse, som kan skjerpe praksis. For å få til dette må rektor og ledelsen sette av tid til å arbeide for kunnskapsutvikling i kollegiet, og de har igjen et ansvar for å utvikle kompetansen sin (Møller & Ottesen, 2016). Læreren ved skole 2 fremmer dette ved å bruke utviklingstiden til nettopp kunnskapsutvikling ved å ha aktivitetsplikten som tema. Jobbe med fiktive og realistiske situasjoner for hvordan møte foresatte og elever på best mulig måte. Legge et grunnlag for at alle får samme informasjon.

Det er positivt at skolene må legge vekt på å inkludere foresatte og elever i prosessen med å melde mobbesaker, ettersom det er nedfelt i loven og prosedyren er enkel (Mausethagen, 2019). I ekspertutvalget som arbeidet frem forslaget til ny opplæringslov (NOU, 2019) viser til at rektorer opplever meldeprosessen som for enkel og at det er flere som melder direkte til statsforvalter uten å gå gjennom skolen. Ut ifra dette er det viktig at både rektor og lærere reflekterer om det kan være en risiko for at foresatte eller elever misbruker meldingssystemet (Mausethagen, 2019). Undersøkelsesprosessen blir desto viktigere for å vurdere om mobbesaken er for å fremme personlig agenda, hevne seg på andre elever eller om det er en reell opplevelse av mobbing. For å understreke dette fremhever rektor ved skole 1 betydningen av den juridiske rettigheten som aktivitetsplikten gir elevene. Det gir en klar retning for hvordan håndtere bekymringsmeldinger for å skape trygghet for foresatte og elever, slik at de blir hørt. Dette aspektet er viktig for å etablere en effektiv og rettferdig prosess for håndteringen av mobbing (Opplæringslova, 1998, §9A-4).

Videre i forbindelse med skolens erfaring og arbeid med skolemiljø er det relevant å trekke frem begrepene klasseledelse og relasjoner mellom lærer-elev (Eriksen & Lyng, 2015.) Et av funnene i Novarapporten forteller at det er viktig at hver enkelt skole har en mal for hva som forventes i forhold til den enkeltes lærer klasseledelse (Eriksen & Lyng, 2015). Et funn for å kunne være med på å sikre dette, er ved å ta det opp i «utviklingstiden» på skolen. Da er alle

lærerne til stedet for kunnskapsutvikling, og rektor og ledelsen skal sikre at praksisen blir tilnærmet lik med hensyn til autonomien til lærerne.

Et annet viktig funn var dialogen mellom skole og hjem. Begge rektorene understreket viktigheten av å tørre å snakke med foresatte, handle raskt og bruke god tid på observasjonsdelen. Lærerne på sin side støttet også dette, og læreren på skole 2 mente blant annet at dialogen som dukker opp i mobbesaker ofte er god om skolen spiller med åpne kort, tar rask kontakt, viser forståelse og involverer både foresatte og elevene i prosessen. Dette ga gode resultater for videre samarbeid. Dette kommer også frem i lovteksten til kapittel §9A-4 hvor det står klart og tydelig at om det er mistanke, skal skolen snarest undersøke saken (Opplæringslova, 1998).

Videre er et annet sentralt funn som vi ser samlet sett at det er viktig å anerkjenne at aktivitetsplikten har bidratt til å forbedre skolens tilnærming til håndtering av mobbesaker, og involvering av foresatte og elever. Denne positive utviklingen må likevel følges opp kontinuerlig med kritisk refleksjon slik at rektor og lærere kan sikre at systemene fungerer slik de er tiltenkt. Målet er å skape et trygt og godt skolemiljø for alle, uten å oppnå unødvendige negative konsekvenser for elever, foresatte eller ansatte i skolen. Dette er en dynamisk prosess som rom for forbedring og justeringer etter behov.

Samtidig ser vi at gjennom intervjuene med informantene fra begge skolene ble det ved flere anledninger fremmet viktigheten av ressurser og samarbeid på tvers av instanser. Begge skolene henviste til barnevernet, ressursteam på skolen, miljølærer, Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) og barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (BUP), når det gjaldt samarbeidsorganer for å sikre at foresatte og eleven får den hjelpen de trenger og har krav på (Jensen, 2018).

Funnene våre viser at skolene samlet sett har en positiv opplevelse av skole-hjem-samarbeid når det gjelder mobbesaker. Det er derfor viktig å kombinere den positive tilbakemeldinger med en kritisk refleksjon for å forbedre praksis og sikre at aktivitetsplikten tjener sitt grunnleggende formål: å skape et trygt og godt skolemiljø for alle elever.

6.4 Oppsummering av drøftingen

I denne delen av oppgaven har vi drøftet våre hovedfunn opp mot de valgte teoretiske perspektivene våre. Vi har sett på hvordan skolelederen (rektor) håndterer ulike dilemmaer som oppstår i skolen med tanke på å ivareta lærere, hvordan håndtere praktiseringen av aktivitetsplanene og samarbeidet mellom skole og hjem.

Juss i skolen tar stadig større plass for å ivareta elevers rettigheter til tross for manglende juridisk kompetanse blant både ledere og lærere (Welstad, 2011). Ut ifra dette blir det å utvise profesjonelt skjønn viktig, for det handler om å tolke lovverket og gjøre det om til praktiske handlinger, slik at det blir en del av skolens profesjonsutøvelse (Hall & Sivesind, 2016). Et av funnene våre viste at rektorene på begge skolene hadde relativt lik tolkning av dette ved at rektorene og ledelsen i skolen hadde hovedansvaret for utarbeidelsen av aktivitetsplanene ettersom at de står ansvarlige for den juridiske gjennomførelsen av lovverket. Dette ble støttet i funnene våre ved at å gjøre det på den måten, ivaretas lærerne slik at de ikke står alene i kapittel 9A-saker.

Videre har vi også sett at med ansvarliggjøringen av skolene etterstreber skolelederne å imøtekomme lovverket for å sørge for at det er et trygt og godt skolemiljø (Møller, 2016). For å sikre at de ansatte i skolen har relativt lik forståelse av lovverket, nevnte begge rektorene i intervjuene at det er viktig å ta lovverket og aktivitetsplanene som tema på utviklingstid. Dette sørger for at skolelederne vet at de som er til stedet har fått økt kompetanse rundt kapittel 9A (Opplæringslova, 1998, §9A-4).

Til slutt har vi drøftet hvordan foresatte og elever kan melde ifra om mobbesaker, og om hvordan skolen imøtekommer dette. Alle informantene fra begge skolene var samstemte om at dialogen mellom skole-hjem var utrolig viktig, og at med det nye lovverket gjennom aktivitetsplanene, ble det en økt arbeidsmengde som tok mye tid (Opplæringslova, 1998, §9A-4). Det var enighet om at undersøkelsesprosessen var viktig på tross at arbeidsmengden, ettersom elevens psykososiale skolemiljø var viktig. Videre var et av dilemmaene som vi fant var at det å ivareta sine ansatte, elever og foresatte i ulike saker er et gjennomgående tema, og oppleves som utfordrende. Læreren på skole 2 opplevde at det kunne være vanskelig å stå i enkeltsaker hvor for eksempel ikke foresatte og skolen var enige i hvor «problemet» lå.

7 Konklusjon

Målet med masteroppgaven vår har vært å undersøke hvilke dilemma rektor må håndtere med tanke på juridiske krav og ivaretagelse av både elever og lærere. Med utgangspunkt i problemstillingen og forskningsspørsmålene, vil vi i dette kapittelet fremme konklusjoner sett i lys av funn, analyse og drøfting. Problemstillingen var: *Hvilke dilemmaer kan rektor møte i arbeidet med elevens individuelle rett til et trygt og godt skolemiljø?* Metoden vi har brukt i oppgaven for å finne svar på problemstillingen er kvalitativt forskningsintervju, og vi har hatt fire intervjuobjekter hvor det var to rektorer og to lærere.

Det første forskningsspørsmålet handlet om hvordan rektor ivaretar lærere som står i kapittel 9A-saker, enten om de er direkte involvert eller om de skal gjennomføre/utarbeide en aktivitetsplan. Her fant vi at lærerne opplevde å få tilstrekkelig støtte fra sin leder, men at rektoren på skole 2 opplevde at støtten kunne være utfordrende å gi i enkelte saker og at det generelt var en dårlig oppfølging av skolene i kapittel 9A-saker.

På bakgrunn av analysen kunne vi observere at det var en tydelig ansvarliggjøring i arbeidet med aktivitetsplanene. Rektorene stod for hovedansvaret med aktivitetsplanene og lærerne stod for utførelsen av tiltakene. På den måten ble lærerne ivaretatt internt ved at de ikke stod alene med ansvaret i 9A-saker som kom fra eksterne parter, som foresatte eller statsforvalter (Møller, 2016).

Det andre forskningsspørsmålet handlet om hvordan rektor sikrer at lærerne vet hvordan de skal praktisere bruken av en aktivitetsplan, og om lærerne på sin skole har nok kunnskap rundt håndteringen av mobbesaker. Her fant vi ut at dette sikres blant annet ved at aktivitetsplanene er tema på utviklingstid og at økt dokumentasjon sikrer at elevens rettigheter blir ivaretatt på riktig måte.

Etter at opplæringsloven (1998) ble endret i 2017, ble kravene for rektors ansvar også endret. Rektor står som ansvarlig for at lovverket etterfølges. Dokumentasjonskravet og kravet til rask undersøkelsesprosess kommer tydelig frem i lovverket, og vi fant ikke noen motstridende funn i vår kvalitative forskning på dette feltet. Begge skolene var positive til at arbeidet skal gjøres ordentlig, og at kapittel 9A var med på å skjerpe at skolen gjorde sin ytterste. På en annen side ser vi også at disse rettslige kravene øker arbeidsmengde i forbindelse med

aktivitetsplanene, og kan føre til at andre pedagogiske oppgaver må vike. Eksempel på dette kan være at rektor må prioritere enkeltsaker som har aktivitetsplaner i stedet for veiledning av lærere i andre saker. Et viktig funn vi fant gjennom de fire intervjuene var at vi opplevde at alle informantene fortalte flere ganger om «laget rundt eleven», at for å ivareta elevens stemme, involveres alle i skolen. Det er både kontaktlærere, faglærere, miljøterapeuter, assistenter og skoleledelsen. Alle samarbeider mer enn før gjennom ulike «team».

Det tredje og siste forskningsspørsmålet vårt handler om hvilke erfaringer lærere og rektorer har gjort seg med hvordan elever og foresatte melder inn kapittel 9A-saker til skolen og hva de tenker rundt dette. Skolens kunnskap og utvikling er viktige byggesteiner for at alle ansatte i skolen skal kunne møte foresatte og elever som opplever mobbing på riktig måte (Møller & Ottesen, 2016). I funnene fant vi at alle informantene vektlegger viktigheten av et godt samarbeid, og at det oppstår gjennom god dialog med foresatte og elevene. Skolen kan møte frustrerte familier ved å vise forståelse og starte undersøkelsesprosessen raskt. Videre kom det også frem i funnene at det kanskje burde være noen tilleggskriterier som sikrer at innmeldelsen av mobbesaker ikke bare blir basert på den subjektive opplevelsen av en sak, men kan involvere mer refleksjon før meldingen sendes inn.

Alt i alt ser vi, basert på analysen av våre data, at vi erfarer å ha fått satt søkelys på problemstillingen vår. Vi opplever at vi har fått frem noen av sidene ved hvordan rektorene håndterer aktivitetsplanene på sin skole, hvordan lærerne opplever å bli ivaretatt av sin ledelse og hvilke erfaringer som har kommet frem i selve meldeprosessen av mobbesaker til skolene. Våre funn tyder på at skolelederjobben er kompleks at det er utfordrende å balansere rettigheter og hensyn, og at rektorer står i mange ulike dilemma hver dag, men at mange dilemmaer kan samarbeides om i skolen. Ved å bygge et lag rundt eleven med hjelp fra alle ansatte i skolen, hjemmet og eksterne instanser, kan det bedre arbeidet med å styrke skolemiljøet. Ytterligere studier og et større studium ville kunne ha gitt et bredere svar om hvordan elever, lærere og foresatte faktisk opplever aktivitetsplanene og håndteringen av planene i skolene. Videre kunne det også gitt større innsikt i hvilke erfaringer de har med tiltak som er satt i gang for å styre det psykososiale skolemiljøet for elevene på de norske skolene landet over.

8 Implikasjoner

Målet vårt med masteroppgaven er å skape økt refleksjon, bevissthet og kunnskap om rektors dilemmaer, og videre finne ut om hvordan skolene muligens på best måte kan håndtere disse dilemmaene i arbeid med å sikre elevenes rett til et trygt og godt skolemiljø (Opplæringsloven, 1998, §9A-2).

Avslutningsvis ser vi at en masteroppgave har på grunn av sin størrelse og omfang, noen begrensninger. Vi har nevnt noe av dette tidligere under metodedelen, og i delkapittelet 4.7 «kvaliteten på studien» (se s. 39 i denne oppgaven). Likevel mener vi at noen av funnene fra forskningen vår kan vise implikasjon for ledelse og eventuell videre forskning. Vi vil derfor i dette siste kapittelet gjøre rede for noen implikasjoner for ledelse og avslutte med implikasjoner for videre forskning.

8.1 Implikasjoner for ledelse

Funnene som vi har gjort gjennom studien vår, kan vise flere implikasjoner for ledelse. Det vi fant var at rektorene har et enormt ansvar når det gjelder alle som er involvert i skolen. Begge rektorene opplevde at økt dokumentasjon også ga økt tidsbruk i arbeidet med aktivitetsplanene, lærerne delte samme syn. Dette kan gi antydning på at skoleledere får et dilemma med prioritet mellom både personaloppgaver og administrative oppgaver, som følge av økt dokumentasjon. En implikasjon på dette er at noe nedprioriteres fra gang til gang.

En annen implikasjon for ledelse ut ifra våre funn var rektorenes opplevelse av at lovverket skapte tydeligere rammer for ansvarliggjøringen i skolen. Rektor står som hovedansvarlig etter lovendringen. Denne ansvarliggjøringen gjaldt blant annet også kunnskapsutviklingen i skolen. At lærerne vet hvordan de forholder seg til, og er med på å utarbeide en aktivitetsplan. Begge skolene viste i intervjuene at de var redde for å gjøre noe feil, ettersom det kunne få konsekvenser senere. Skolen kan blant annet bli bøtelagt for å ikke følge lovverket riktig eller i verste fall komme i retten. Derfor ser vi viktigheten av at skoleledelsen finner en balansegang mellom å både å sikre de individuelle (elevenes) rettighetene på, og samtidig ivareta kollektivets interesser (lærernes kunnskapsutvikling) (Hall, 2019).

8.2 Implikasjoner for videre forskning

Med tanke på implikasjoner for videre forskning mener vi at det hadde vært interessant å inkludere lærernes stemme i enda større grad i en tilsvarende studie rundt samme tema. Det å ha et enda større fokus på hva lærerne opplever og erfarer, tenker vi at ville være spennende å forske mer på.

Vi ser også gjennom et av våre hovedfunn, at økt kompetanse hos alle ansatte i skolen er viktig for å kunne sikre elevens mulighet for trygt og godt skolemiljø. Vi opplevde da at fokuset når det gjaldt kunnskapsutvikling, var rettet mot lærerne. Hva med SFO-ansatte og assistenter? Dette kunne gjerne vært et perspektiv som kunne vært forsket mer på for å ivareta alle ansatte i skolen.

Videre ser vi også at det kunne vært med forskning på selve meldingsprosessen av mobbesaker inn til skoleledelsen. Funnene viser at det er ulike praksis, og at det burde vært en mer konkret skriftlig mal som er nedfelt i lovverket. Det kunne sikret mer lik praksis mellom skolene i Norge, og kanskje bidratt til mindre arbeidsmengde for de ansatte i skolen.

Til slutt viser studien vår at for å kunne forebygge og jobbe proaktivt for at skolene skal kunne legge til rette for et godt psykososialt skolemiljø, er det flere tiltak som kanskje kunne vært med på å fremme denne forebyggingen. Vi ser at forebyggende tiltak som større voksentetthet i friminutt og overganger er viktig, og ressurser i skolen. At skolen har flere ulike instanser inn som for eksempel psykolog, miljøterapeut og fast helsesykepleier. Implikasjonen som oppstår ved dette, er økonomi. Vi ser gjennom funnene våre at økonomien har en sentral rolle i utfordringene til skolene. Det er her mye stopper for at skolen skal sikre den individuelle rettighet til et trygt og godt skolemiljø.

9 Litteraturliste

- Andenæs, K og Møller, J (red.). (2016). *Retten i skolen: mellom pedagogikk, jus, og politikk*. Universitetsforlaget.
- Andersen, S.S. (2021). *Casestudier. Forskningsstrategi, generalisering og forklaring*. (2.utg). Fagbokforlaget.
- Bratberg, Ø. (2021). *Tekstanalause for samfunnsvitere*. (3.utg). Cappelen Damm Akademisk.
- Cuban, L. (1992). Managing dilemmas while building professional communities, 21(1), 4-11. <https://www.jstor.org/stable/1176344>
- Dalen, M. (2013). *Intervju som forskningsmetode – en kvalitativ tilnærming*. (2.utg). Universitetsforlaget.
- Eriksen, I.M & Lyng, S.T. (2015). *Elevens psykososiale miljø. Gode strategier, harde nøtter og blinde flekker i skolemiljøarbeidet*. (Novarapport 14/15). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. [Skolers-arbeid-med-elevenes-psykososiale-miljo-NOVA-R14-15.pdf \(oslomet.no\)](https://www.oslomet.no/arkiv/1415/1415-15.pdf)
- Eriksen, I.M & Lyng, S.T (2018) *Elevens psykososiale miljø. Gode strategier, harde nøtter og blinde flekker i skolemiljøarbeidet*. Fagbokforlaget.
- Folkehelseinstituttet. (2020, 08. september). *Om oppveksprofilene*. <https://www.fhi.no/op/oppvekstprofiler/brukerveiledning-oppvekstprofiler/>
- Forvaltningsloven. (1967). *Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker*. (LOV-1967-02-10). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/1967-02-10/§28>
- Haugen, O, (2019). Regler om psykososialt miljø i skolen-enkelte svakheter. *Lov og rett*, 58(2), 94-106. [LoR-2019-02.book \(inn.no\)](https://www.inn.no/lov/2019-02-01/58-2-94-106)
- Holm, V. & Møller, J. (2016). *Tilsyn-en hjelp i forebyggende arbeid med skolemiljøet*. I Andelsnæs, K & Møller, J. *Retten i skolen - mellom pedagogikk, juss og politikk*. (s. 265-280).

Universitetsforlaget.

Hall, J. (2019). *Rettslig styring og rettsliggjøring av grunnopplæringen-konsekvenser for skoleledere som juridiske arenaer*. I Jensen, R., Karseth, B. & Ottesen, E. *Styring og ledelse i grunnopplæringen. Spenninger og dynamikker*. (s. 39-55). Cappelen Damm Akademisk.

Jakhelln, H. & Møller, J. (2016). Retten i skolen – styring og sikring. I Andenæs, K & Møller, J. *Retten i skolen – mellom pedagogikk, juss og politikk*. (s. 29-41). Universitetsforlaget.

Jensen, R. (2018). *Profesjonelt arbeid i grensesoner. Skoleforbedring på tvers av virksomheter*. Cappelen Damm Akademisk.

Jensen, R., Karseth, N & Ottesen, E. (2019). *Styring og ledelse i grunnopplæringen. Spenninger og dynamikker*. Cappelen Damm Akademisk.

Grunnloven. (1814). *Kongeriket Noregs grunnlov*. (LOV-1814-05-17). Lovdata.
<https://lovdata.no/lov/1814-05-17-nn/§104>

Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. (2.utg). Fagbokforlaget.

Kvale, S & Brinkmann, S. (2021). *Det kvalitative forskningsintervju*. (3.utg). Gyldendal.

Mausethagen, S, Shavard, G, Knudsmoen, H, Lorentzen, M & Osland, O. (2019, 01). *Regelverketterlevelse i grunnopplæringen*. Evalueringsrapport fra profesjonsstudier ved OsloMet.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/3a08b44df1e347619e32db47d13ac0cd/no/sved/2.pdf>

Møller, J. (1996). *Lære og lede: dilemmaer i skolehverdagen*. Cappelen Akademisk

Møller, J. (2004). *Lederidentiteter i skolen. Posisjonering, forhandlinger og tilhørighet*. Universitetsforlaget.

Møller, J & Ottesen, E. (2016). *Et godt psykososialt skolemiljø – rettslig regulering og yrkesetiske normer*. I Andelsnæs, K & Møller, J. Retten i skolen – mellom pedagogikk, juss og politikk. (s. 184-200). Universitetsforlaget.

Møller, J & Ottesen, E (2016). Rettslig regulering og profesjonelle normer i skolen. *Utbildning & Demokrati*, 25(1), 113-132. <https://journals.oru.se/uod/article/view/1053/1042>

Møller, J & Ottesen, E (2016). Organisational routines – the interplay of legal standards and professional discretion. *European Education Research Journal*, 15(4), 428-446. <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/1474904116638853>

Møller, J & Sivesind, M. (2016). *Rektors blick på opplæringslovens rettslige regulering*. I Andelsnæs, K & Møller, J. Retten i skolen – mellom pedagogikk, juss og politikk. (s. 163-182). Universitetsforlaget.

NOU 2019: 23. (2019). *Ny opplæringslov*. Kunnskapsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2019-23/id2682434/>

Opplæringsloven. (1998). Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa. (LOV-1998-07-17-61). Lovdata: <https://lovdata.no/lov/1998-07-17-61/§2-1>

Svele, A. (2018). *Juss for skoleledere*. (2.utg). Universitetsforlaget.

Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitative metoder*. (5.utg). Fagbokforlaget.

Welstad, T. (2011). *Skoleledere som rettsanvendere*. I Møller, J & Ottesen, E. (Red.). *Rektor som leder og sjef. Om styring, ledelse og kunnskapsutviklings i skolen*. (1.utg). Oslo: Universitetsforlaget.

Wendelborg, C. (2022). *Elevundersøkelsen 2021 – Små endringer i mobbing og arbeidsro* NTNU samfunnsforskning. <https://www.udir.no/tall-og-forskning/finn-forskning/rapporter/sma-endringer-i-mobbing-og-arbeidsro/>

Utdanningsdirektoratet. (2023). *Tilsyn med offentlige skoler*.

<https://www.udir.no/regelverk-og-tilsyn/tilsyn/tilsyn-med-offentlige-barnehager-og-skoler/>

10 Vedlegg

10.1 Vedlegg 1: «Informasjon om de ulike informantene»

	Skole 1		Skole 2	
Intervjuobjekt	Rektor 1	Lærer 1	Rektor 2	Lærer 2
Kjønn	Kvinne	Kvinne	Mann	Mann
Ant. år i skole	23 år	3 år	10 år	22 år
Ant. elever	Underkant av 400		Underkant av 400	
By/ bygd	Bygd		Bygd	

10.2 Vedlegg 2: «Utvalg fra dataanalysen»

Intervju med informant rektor 1 fra skole 1		
Problemstilling	Forskningsspørsmål	Begrenset intervjuguide
<i>Hvilke dilemmaer kan rektor møte i arbeidet med elevens individuelle rett til et trygt og godt skolemiljø?</i>	Nr.1: Den 01.08.2017 ble handlingsplikten og enkeltvedtak erstattet med aktivitetsplikten. Hvordan har dette endringen påvirket rektor sitt arbeid med tanke på å ivareta lærerne som står i kapittel 9A-saker?	11. Hvordan vil du forklare begrepet “dilemma” i arbeid med skolemiljø? Omformulere. Kan du beskrive hvilke dilemmaer du opplever å stå i etter at kapittel 9A i opplæringsloven ble endret? Ja, hvordan vil jeg forklare det. Dilemma blir jo at man vil ivareta alle. Noe jeg synes blir vanskelig innimellom som skoleleder. For du skal.. Altså vi er her for eleven. Det er nummer en. Men så skal du ivareta foreldrene, foreldrene til de som har vært kanskje krenkende mot en elev, og de elevene som har krenket. Så skal du ivareta lærerne. I det aspekter er det mange dilemmaer, også skal du opp i det hele være en klok leder. Det største dilemma er foreldrene imellom. Det kan være vanskelig. De har sterke meninger om hva som er årsaken og det var være ulike meninger om det.
	Nr.2: Hvilke erfaringer har rektor gjort i forhold til praktiseringen av aktivitetsplikten i §9A-4	3.På hvilken måte får du kjennskap til elevmiljøet ved skolen? Åja, det gjør man jo på mange måter. Nå har jo jeg jobbet på en skole som ikke er så stor. Så jeg har hatt nær tilknytning til teamene, også perioder fulgt opp team direkte. Så håper jeg det har vært kort vei til ledelsen med elevsaker, også gjennom avdelingsledere. Dette

<p>med tanke på at eleven skal høres og at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn?</p>	<p>har vi hatt som et punkt på ledermøtet når det er elevsaker hvor vi har vært på team også diskuterer vi det. Også tenker vi "her trenger vi en aktivitetsplan". Men det jeg er veldig opptatt av er at det ikke bare er ledelsen, men at vi er et vi sammen med teamet som gjør dette i samråd med foreldrene, og eleven. Så har jo vi hatt gode systemer med ressursteam hvor sånne ting blir tatt opp annenhver uke + at vi hadde læringsstøttende team hvor vi tok opp saker annenhver fredag hvor vi hadde en oversikt over alle eleven på trinn. Der stod det aktivitetsplaner og hvor det var satt i gang noe virke på elevene, hvor også lærere var invitert sammen med miljøterapeut og assistenter inn. Tenker at vi hadde et ganske godt system på dette.</p>
<p>Nr.3: Hva tenker rektorene om elever og foresatte sine muligheter til å melde å fra om mobbesaker etter innføring av aktivitetsplikten 01.08.2017?</p>	<p>5.Hvilke erfaringer har du som rektor rundt endringen av opplæringsloven fra å være et vedtak til å bli en aktivitetsplikt?</p> <p>Jeg tenker at det er, at det gir en juridisk rettighet til elever som jeg tenker fortjener det og har krav på det. Så kan det alltid være mange årsaker til, og det er veldig sammensatt så disse sakene er veldig vanskelige. Så det som er viktig er at disse hendelsene skjer i en dynamikk med andre elever. Derfor så er jeg så opptatt av å undersøke saken. At vi har en aktivitetsplikt skjerper praksis, og at vi ikke kan anta, tro, synse. For det er litt fort gjort. Du må vite, og da er du nødt til å undersøke. Så det jeg liker godt med aktivitetsplikten er jo at "okei, du får" og da vet jeg at hvis jeg som rektor får en bekymring fra en forelder, så må jeg agere samme dag ved å svare og si at dette tar vi på største alvor også må vi komme tilbake til dere når vi, enten må vi ha ett møte eller så kan vi ta det på telefon, også må vi gjøre rede for og undersøke. Det er ikke sikkert at det er en aktivitetsplan. Det kan godt hende at vi bare undersøker i en periode. Og etter en undersøkelse kan det hende at vi ikke trenger en aktivitetsplikt, men da må det dokumenteres. Dette skaper en veldig trygghet. Kjempeviktig med dokumentasjon. Vis du får tre henvendelser og ikke har opprettet aktivitetsplan, så har ikke skolen gjort jobben sin. Med en gang var man kanskje litt frustrert fordi det</p>

		var merarbeid, og fordi man måtte sortere til at jeg tenker at det er riktig og viktig.
--	--	---

10.3 Vedlegg 3: «Intervjuguide: rektor»

Intervju med informant til masteroppgave: rektor

Problemstilling: *Hvilke dilemmaer kan rektor møte i arbeidet med elevens individuelle rett til et trygt og godt skolemiljø?*

Forskningsspørsmål:

FS 1: Den 01.08.2017 ble handlingsplikten og enkeltvedtak erstattet med aktivitetsplikten.

Hvordan har denne endringen påvirket rektor sitt arbeid med tanke på å ivareta lærerne som står i kapittel 9A-saker?

FS 2: Hvilke erfaringer har rektor gjort i forhold til praktiseringen av aktivitetsplikten i §9A-4 med tanke på at eleven skal høres og at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn?

FS 3: Hvilke oppfatninger har rektorene om elever og foresatte sine muligheter til å melde å fra om mobbesaker etter innføring av aktivitetsplikten 01.08.2017?

Spørsmål/svar:

1. Kan du fortelle kort om din yrkesfaglige bakgrunn?
2. Hvor lenge har du jobbet som rektor?
3. På hvilken måte får du kjennskap til elevmiljøet ved skolen?
4. Hvordan arbeides det for å sikre alle elevene et trygt og godt psykososialt miljø på skolen du jobbet på?
5. Hvilke erfaringer har du som rektor rundt endringen av opplæringsloven fra å være et vedtak til å bli en aktivitetsplikt, hvis du har jobbet med dette før 2017?
6. Hvilke erfaringer har du som rektor i arbeidet med aktivitesplikten i 9a-saker?
7. Hvilke utfordringer opplever du i forbindelse med nye kapittel 9A?
8. Det står i opplæringsloven § 9 A-8 at «elevane skal delta i planlegginga og gjennomføringa av arbeidet for eit trygt og godt skulemiljø» - hvordan gjør din skole dette?
9. Det med elevmedvirkning er så viktig. Det med elevens stemme. Hvordan tenker du på det i aktivitetsplanen?

10. Skriver du som rektor aktivitetsplanene selv eller er det et samarbeid rundt?
11. Hvordan vil du forklare begrepet “dilemma” i arbeid med skolemiljø?
Omformulere. Kan du beskrive hvilke dilemmaer du opplever å stå i etter at kapittel 9A i opplæringsloven ble endret?
12. Kan du fortelle litt om lojalitetsdilemma og styringsdilemma?
13. Hva tenker du om tilgjengelighet som støtte og som veileder for ansatte i skolen når det gjelder 9A-saker?
14. Hvordan ivaretas de ansatte under 9a-saker?
15. Hvordan arbeider du med dine lærere om en felles forståelse rundt kapittel 9A? - sikre?
16. Hvordan kan man sikre at lærerne har en felles forståelse for hvordan arbeide med aktivitetsplikten?
17. Hvordan opplever du som rektor å få støtte i 9asaker?
18. Hvordan opplever du avstanden mellom lærer og ledelse kontra rektor og din ledelse i 9a-saker?
19. Mange i dag sier det har blitt en økt rettsliggjøring av skoleverket - hvordan forholder du deg til dette?
20. Har det blitt for enkelt å bruke 9A i enkelte saker? Hvordan kan dette eventuelt gjøres annerledes?
21. På hvilken måte mener du som rektor at elevens subjektive opplevelse kan bli et dilemma? Og hvordan møte dette?

10.4 Vedlegg 4: «Intervjuguide: lærer»

Intervju med informant til masteroppgave: lærer

Problemstilling: *Hvilke dilemmaer kan rektor møte i arbeidet med elevens individuelle rett til et trygt og godt skolemiljø?*

Forskningsspørsmål:

FS 1: Den 01.08.2017 ble handlingsplikten og enkeltvedtak erstattet med aktivitetsplikten.

Hvordan har denne endringen påvirket rektor sitt arbeid med tanke på å ivareta lærerne som står i kapittel 9A-saker?

FS 2: Hvilke erfaringer har rektor gjort i forhold til praktiseringen av aktivitetsplikten i §9A-4 med tanke på at eleven skal høres og at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn?

FS 3: Hvilke oppfatninger har rektorene om elever og foresatte sine muligheter til å melde å fra om mobbesaker etter innføring av aktivitetsplikten 01.08.2017?

Spørsmål/svar:

- 1. Kan du fortelle kort om din yrkesfaglige bakgrunn?**
- 2. Hvor lenge har du jobbet som lærer?**
- 3. På hvilken måte får du kjennskap til elevmiljøet ved skolen?**
- 4. Hvordan arbeides det for å sikre alle elevene et trygt og godt psykososialt miljø på skolen du jobbet på?**
- 5. Hvilke erfaringer har du som lærer rundt endringen av opplæringsloven fra å være et vedtak til å bli en aktivitetsplikt?**
- 6. Hvilke erfaringer har du som lærer med aktivitetsplikten? Bruk saker som eksempel.**
- 7. Hvilke utfordringer opplever du i forbindelse med nye kapittel 9A?**
- 8. Det står i opplæringsloven § 9 A-8 at «elevane skal delta i planlegginga og gjennomføringa av arbeidet for eit trygt og godt skulemiljø» - hvordan gjør din skole dette?**
- 9. Det med elevmedvirkning er så viktig. Det med elevens stemme. Hvordan tenker du på det i aktivitetsplanen?**
- 10. Skrev du som lærer aktivitetsplanen selv?**
- 11. Hvordan vil du forklare begrepet “dilemma” i arbeid med skolemiljø?
Omformulere. Kan du beskrive hvilke dilemmaer du opplever å stå i etter at kapittel 9A i opplæringsloven ble endret?**
- 12. Hva tenker du om rektors tilgjengelighet for ansatte i skolen når det gjelder 9A-saker?**
- 13. Hvordan opplever du som lærer at rektor/ledelsen ivaretar de ansatte under 9a-saker?**
- 14. Hvordan arbeider lærerne om en felles forståelse rundt kapittel 9A? - sikre?**
- 15. Hvordan kan man sikre at lærerne har en felles forståelse?**
- 16. Mange i dag sier det har blitt en økt rettsliggjøring av skoleverket - hvordan forholder du deg til dette?**
- 17. Har det blitt for enkelt å bruke 9A i enkelte saker? Hvordan?**

18. På hvilken måte mener du som lærer at elevens subjektive opplevelse kan bli et dilemma?

19. Hvordan kan du som lærer møter dette dilemmaet?

10.5 Vedlegg 5: Søknadskjema til NSD, SIKT

NF NSD - Norsk senter for f... 22.02.2023
Til: marlenwa@uio.no >

Meldeskjema | 509399 Masteroppgave - Rektors møte med retten til trygt og godt skolemiljø

Meldingen gjelder meldeskjema med referansenummer 509399.

Les meldingen: <https://minside.nsd.no/tr/ms-509399>

Du mottar denne e-posten fordi du er registrert som prosjektmedlem.

10.6 Vedlegg 6: Behandling av personopplysninger

 Norsk ▾ Marlene Wammer ▾

[Meldeskjema](#) / [Mast...](#) / [Vurdering](#)

Vurdering av behandling av personopplysninger

 Skriv ut 22.02.2023 ▾

Referansenummer 509399	Vurderingstype Automatisk
----------------------------------	---

Dato
22.02.2023

Tittel
Masteroppgave - Rektors møte med retten til trygt og godt skolemiljø

Behandlingsansvarlig institusjon
Universitetet i Oslo / Det utdanningsvitenskapelige fakultet / Institutt for lærerutdanning og skoleforskning

10:08   95

◀ Mail

Prosjektansvarlig
Jeffrey Hall

Student
Marlene Wammer

Prosjektperiode
01.01.2023 - 31.12.2023

Kategorier personopplysninger
Alminnelige

Lovlig grunnlag
Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 31.12.2023.

[Meldeskjema](#)

Grunnlag for automatisk vurdering
Meldeskjemaet har fått en automatisk vurdering. Det vil si at vurderingen er foretatt maskinelt, basert på informasjonen som er fylt inn i meldeskjemaet. Kun behandling av personopplysninger med lav personvernule og risiko får automatisk vurdering. Sentrale kriterier er:

10.7 Vedlegg 7: «Samtykkeskjema»

Informasjonsskriv

Vil du delta i intervjustudien

«Rektors dilemmaer i arbeidet med elevens trygt og godt skolemiljø»

Vi henvender oss til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet med prøveintervjuet er å *trene på å gjennomføre intervju og analysere transkribert intervju*. Forskningsprosjektet handler om å analysere og forstå rektors dilemmaer i arbeidet med elevens trygt og godt skolemiljø. Formålet intervjustudien er å utforske dette. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål:

Som student på kurset UTLED4303 – Anvendt metode skal vi trene på å intervju en person, samt analysere det transkriberte intervjumaterialet. Dette gjennomføres i semesteret FØR vi skal starte arbeidet med vår masteroppgave. I intervjuet vil vi spørre om ting som har med ditt arbeid å gjøre som skoleleder. Ingen personlige spørsmål vil bli stilt. Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste har godkjent gjennomføringen av prøveintervjuet som en del av kurset UTLED4303.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Institutt for lærerutdanning og skoleforskning, Universitetet i Oslo, er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Personer som intervjues blir valgt ut av studenter. Begrunnelsen er at den stilling du har er interessant i forbindelse med masterprogrammet i utdanningsledelse. Grunnen til at jeg spør deg er at vi bruker vårt kontaktnett for å finne informanter.

Hva innebærer det for deg å delta?

Metoden er intervju som blir tatt opp med medbrakt diktafon mobilapp der lydopptaket vil skje på smarttelefon. Opptakene blir så sendt til en ekstern enhet. Opptaket blir umiddelbart kryptert på telefonen, og man kan av sikkerhetsmessige årsaker ikke lytte til opptak i mobilappen. Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du blir spurt av meg i en ramme som kalles prøveintervju. Det vil ta deg ca. 45 minutter.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke

samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Den som har tilgang, er den som gjennomfører intervjuet. Det kan hende at vi diskuterer transkripsjonen av intervjuet med en veileder eller den som underviser på kurset UTLED 4301. I så fall er det materialet som vises fram fullt ut anonymisert. Det kan også hende at enkelte utsagn fra intervjuet (som er fullt ut anonymisert) blir diskutert i undervisningen. Videre vil analysen av intervjuet inngå i en eksamensbesvarelse som er en skriftlig sluttrapport vedrørende fordypningsprosjektet. Omfang ca. 6 sider. Sensorene vil lese den, men igjen annen.
- Anonymisering og trygg oppbevaring vil sikre at ingen uvedkommende får tilgang til personopplysningene.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Kurset UTLED 4303 avsluttes ved juletid 2022. Transkripsjonen av intervjuet vil bli slettet. Du vil ikke kunne identifiseres i transkripsjonen av datamaterialet.

På oppdrag fra Eyvind Elstad, Universitetet i Oslo har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan du finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- *Marlene Wammer på mobil 90814312, Per-Arne Wilhelmsen på mobil 41284209*
- *Skulle du ha ytterligere spørsmål, kan Eyvind Elstad kontaktes via epost eyvind.elstad@ils.uio.no eller tlf: 22857613*
- UiOs personvernombud er Maren Magnus Voll m.m.voll@admin.uio.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Jeffrey Hall

Prosjektansvarlig

Studenter: Per-Arne Wilhelmsen, Marlene Wammer

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *rektors dilemmaer i arbeidet med elevens rett til et trygt og godt skolemiljø*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i *intervju*
- at mine personopplysninger lagres til etter prosjektslutt, til 1.1.2023

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, 1.1 2023

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

---

¹Eksamensbesvarelsen bygger på arbeidskrav 1 og arbeidskrav 2 i UTLED4303, og eksamensbesvarelsen fra UTLED4302.